

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Навчально-науковий інститут № 3**

В.Л. Костюк, Н.В. Федоровська, Н.Г. Павленко, Д.М. Тичина

**РЕАГУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО
НА ВИПАДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Київ – 2023

Авторський колектив:

Костюк В. Л. – завідувач наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник;

Федоровська Н. В. – старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції ННІ №3 Національної академії внутрішніх справ;

Павленко Н. Г. – провідний науковий співробітник відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник;

Тичина Д. М. – провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ №1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник.

Рецензенти:

Альошкін С. В. – начальник управління дільничних офіцерів поліції Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України;

Куліков В. А. – завідувач кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ від 21.06.2023 року (протокол № 10).

Реагування поліцейського на випадки домашнього насильства в умовах воєнного стану: метод. реком. / В. Л. Костюк, Н. В. Федоровська, Н. Г. Павленко, Д. М. Тичина. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. 74 с.

У методичних рекомендаціях подано алгоритм дій поліцейських при виявленні фактів домашнього насильства в умовах воєнного стану, з урахуванням адміністративного, кримінального та кримінального процесуального законодавства, а також механізм взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі. Узагальнено рішення Європейського суду з прав людини та вітчизняну судову практику.

Розраховано на поліцейських уповноважених підрозділів органів Національної поліції, здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників, державних службовців та інших фахівців, діяльність яких пов'язана із запобіганням та протидією домашньому насильству в умовах воєнного стану.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. АЛГОРИТМ ДІЙ ПОЛЩЕЙСЬКИХ ПРИ ВИЯВЛЕННІ ФАКТІВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	6
1.1. Виявлення та своєчасне реагування на факти домашнього насильства...	13
1.2. Прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства	18
1.3. Інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися.....	32
2. ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	39
2.1. Винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників	40
2.2. Взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством	42
2.3. Здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії.....	46
3. ВЗАЄМОДІЯ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	47
ДОДАТКИ.....	52

ВСТУП

Найпоширенішим і найскладнішим для протидії є домашнє насильство, про це свідчить щорічне збільшення фіксації випадків. До початку повномасштабного вторгнення від домашнього насильства страждало близько 1,8 мільйона жінок (у 2020-2021 рр. показник звернень зріс на 56 %). У 2021 році в ході реформування територіальних (відокремлених) підрозділів поліції ГУНП в областях відповідно до нового адміністративно-територіального устрою субрегіонального рівня, урахувуючи ефективність спеціалізованих нарядів – мобільних груп реагування на факти вчинення домашнього насильства було створено 45 штатних підрозділів – секторів протидії домашньому насильству, у яких функціонувало 87 мобільних груп з протидії домашньому насильству та ще 54 позаштатних таких груп.

Однак, розпочата 20 лютого 2014 року збройна агресія російської федерації проти України та повномасштабна війна з 24 лютого 2022 року призвели не тільки до тимчасової анексії й окупації окремих територій і регіонів країни, руйнувань, значних економічних, екологічних і людських втрат, але й суттєвого ускладнення криміногенної ситуації та, як наслідок, стрімкого зростання рівня окремих видів злочинності. У зв'язку з цим, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України¹, Закону України «Про правовий режим воєнного стану»² введено в дію план запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в Україні³.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням росії та окупацією територій України призупинено діяльність секторів протидії домашньому насильству в Харківській, Донецькій, Херсонській та Запорізькій областях (вісім секторів в містах: Бердянськ, Мелітополь, Краматорськ, Херсон, Харків (2), Маріуполь та Северодонецьк).

У 2022 році діяльність правоохоронних органів здійснювалась в умовах підвищеного навантаження, що пов'язано з виконанням як безпосередньо функцій з протидії злочинності так і з виконанням завдань з відсічі та стримування збройної агресії російської федерації. Забезпечено активну участь поліції в гуманітарній підтримці громадян – супроводженні відповідних перевезень до найбільш віддалених населених пунктів, які потерпають від постійних ворожих обстрілів, організації роботи гуманітарних пунктів допомоги населенню, надано допомогу та забезпечено захист і порядок під час евакуації 5 млн громадян.

Проблема домашнього насильства в Україні під час введення воєнного стану на всій території України через повномасштабне збройне вторгнення сусідньої країни менше висвітлювалась в інформаційному просторі, проте вона

---

¹ Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

² Про правовий режим воєнного стану : Закон від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

³ Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лют. 2022 р. № 2102-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>

не тільки не зникла, а навпаки – загострилася, зокрема упродовж I півріччя 2022 р. до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини надійшло 67 звернень про порушення прав осіб, які постраждали від домашнього насильства, а за аналогічний період 2021 р. – 110 таких звернень.

Домашнє насильство під час війни – це поширене явище, яке стає ще більш небезпечним, ніж у мирний час. Людям, які зазнали такого насильства зараз, складніше знайти вихід – бо вони часто обмежені у пересуванні, можливості звернутися по допомогу до близьких та друзів й відповідних структур. Це призводить до потрапляння постраждалих від домашнього насильства у ситуацію ще більшої фізичної, матеріальної та моральної залежності від кривдників.

20 червня 2022 р. Верховна Рада ратифікувала «Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами», звану як «Стамбульська конвенція», що визначає загальні положення недопустимості дискримінації за гендерною ознакою, певні механізми протидії, основні моменти, які вчать про захист і підтримку, про профілактику, про навчання. З ратифікацією зазначеної конвенції мало що може змінитись для українців, оскільки законодавство країни і раніше мало безліч інструментів для запобігання та подолання домашнього насильства.

На сьогодні одним зі стратегічних пріоритетів для країни залишається боротьба зі злочинністю, криміногенні реалії сьогодення вимагають дієвого механізму реагування з боку держави, зокрема, забезпечення злагоджених, цілеспрямованих, спільних дій законодавчих та правоохоронних органів. Запобігання та протидія домашньому насильству визнана одним із найбільш актуальних для воєнного стану та визначена Міністром внутрішніх справ України пріоритетом в діяльності Національної поліції України на найближчі роки.

1. АЛГОРИТМ ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПРИ ВИЯВЛЕННІ ФАКТІВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Реагування на факти домашнього насильства здійснюється підрозділами Національної поліції України в межах їх повноважень визначених Законом України «Про Національну поліцію».

До повноважень уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству належать:

1) виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них;

2) прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України;

3) інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;

4) винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників;

5) взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством;

6) здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;

7) анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством;

8) взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

9) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Слід зазначити, що уповноважені підрозділи органів Національної поліції України здійснюють свої повноваження у сфері запобігання та протидії домашньому насильству з урахуванням міжнародних стандартів реагування правоохоронних органів на випадки домашнього насильства та оцінки ризиків.

Поліцейські можуть проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи⁴.

---

⁴ Протидія домашньому насильству // Офіційний сайт Національної поліції: <https://www.npu.gov.ua/gromadyanam/protidiya-domashnomu-nasilstvu-main/protidiya-domashnomu-nasilstvu.html>

За інформацією Національної соціальної сервісної служби України, протягом I півріччя 2022 р. зафіксовано 95394 звернень щодо вчинення домашнього насильства. Водночас направлено на програми для кривдників лише 145 осіб, а пройшли такі програми 18 осіб. Ці цифри вкрай показові, оскільки на обліку з приводу вчинення домашнього насильства перебувало 67401 осіб, термінових заборонних приписів винесено 13280. Низький показник кількості осіб, які пройшли програми для кривдників, засвідчує, що випадки домашнього насильства будуть мати систематичний характер у воєнний та поствоєнний періоди.

Також, у I півріччі 2022 року до Національної поліції України надійшло 18104295 звернень з приводу домашнього насильства. До прикладу за інформацією Національної поліції за 5 місяців 2022 року:

- на лінію “102” надійшло 110849 повідомлень;
- зареєстровано в ЄО заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, пов’язані з домашнім насильством – 84015;
- зареєстровано в ЄРДР – 1118;
- за результатами перевірки підтверджено насильство щодо жінок – 20708.

У серпні 2022 р. проведено дослідження якості реагування під час воєнного стану відповідних суб’єктів (поліція, суди, прокуратура, соціальні служби, тощо), які надають послуги постраждалим від гендерно зумовленого насильства, зокрема домашнього, під час якого 202 постраждалих було онлайн опитано. Так, за результатами дослідження 128 (91,4 %) респондентів звернулись до підрозділів органів Національної поліції для: виклику поліцейських за телефоном 102 (101 або 79 %); отримання тимчасового заборонного припису (19 або 15 %); подання письмової заяви (41 або 32 %); спілкування з дільничним офіцером поліції (33 або 26 %)⁵.

Упродовж вересня-листопада 2022 року консультанти/-ки Національної гарячої лінії з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації проводили опитування у рамках реалізації Проекту «Підтримка жінок, миру та безпеки в Україні» серед абоненток, які зверталися, в контексті повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. Серед 212 опитаних 186 жінок зазначили, що постраждали від домашнього насильства, 15 – від різних насильницьких дій сексуального характеру. Також:

75,5 % – повідомили, що зазнавали домашнього насильства ще до повномасштабного вторгнення росії в Україну;

53 % – підкреслили, що ситуація почала погіршуватися після початку повномасштабної війни;

7 % – зауважили, що до повномасштабного вторгнення росії в Україну страждали від іншого виду гендерно зумовленого насильства;

31 % – поінформували, що ситуація почала погіршуватися після початку повномасштабної війни;

39 % – зазначили, що випадок насильства вплинув на дитину/дітей;

---

⁵ Результати дослідження якості реагування під час воєнного стану відповідних суб’єктів (поліція, суди, прокуратура, соціальні служби, тощо), які надають послуги постраждалим від гендерно зумовленого насильства, зокрема домашнього. ГО «Ла Страда-Україна». 2022. 12 с.

53,5 % – визнали, що не зверталися з заявами до поліції з початку повномасштабної війни в Україні. 45 % - звертались до поліції за фактом насильства;

73,5 % – повідомили, що не зверталися до інших структур щодо факту насильства з початку повномасштабної війни в Україні;

25 % – зверталися.

Звернення були до наступних органів та служб: гарячих ліній/телефонів довіри (14 %), БПД (7 %), медичних установ (6 %), суду (6 %), громадських організацій (6 %), соціальних служб (5 %), органів прокуратури (3 %), мобільних бригад (3 %), служби в справах дітей (3 %), центрів соціально-психологічної допомоги (2 %), притулків для постраждалих (0,5 %).

11 % респонденток, які зверталися по допомогу, задоволені якістю отриманих послуг, 9,5 % залишилися незадоволеними. 13,5 % респонденток визнали, що після звернення по допомогу ситуація з насильством не змінилася, 5 % зауважили, що навіть погіршилася. Лише 3 % зазначили, що ситуація поліпшилася⁶.

Усі факти домашнього насильства, інформація про кривдника (незалежно від його згоди), а також про постраждалих (за їхньою згодою) вносяться до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Така інформація зберігається у базі:

– 1 рік у разі відсутності відкритого кримінального провадження, судового рішення про обмежувальний припис або адміністративне стягнення, обвинувального вироку суду;

– 3 роки – у разі наявності судового рішення про обмежувальний припис або адміністративне стягнення;

– 10 років – у разі наявності обвинувального вироку, який набрав законної сили.

До того ж кривдника можуть взяти на профілактичний облік, проводити з ним роботи органами поліції, направити на проходження програми виправних робіт на строк від трьох місяців до одного року⁷.

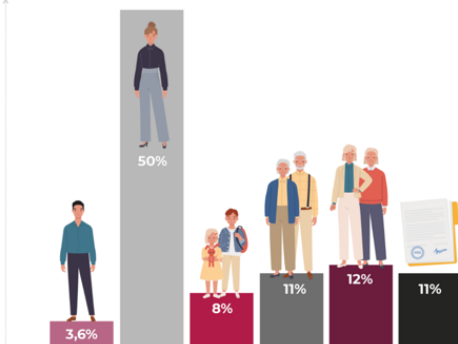
---

⁶ Аналіз результатів опитування постраждалих від насильства за ознакою статі, зокрема домашнього насильства, жінок і дівчат, які звертаються на Національну гарячу лінію з питань запобігання домашньому насильству, торгівлі людьми та гендерної дискримінації. URL: <https://la-strada.org.ua/download/analiz-rezultativ-opytuvannya-postrazhdalyhvid-nasylstva>

⁷ Довідник працівника поліції превентивної діяльності: навч. посібник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, Засл. юрист України А.Є. Фоменко. Дніпро: ДДУВС, 2018. 180 с.

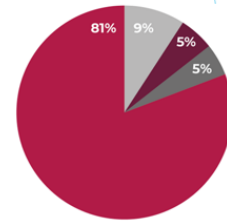
«Домашнє насильство в Україні: реагування в умовах війни (І півріччя 2022 року)» звіт підготовлено Аналітичним центром ЮрФем

Проаналізовано 2156 судових рішень, які винесені за результатами розгляду протоколів про вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, що були ухвалені судами Харківської, Львівської, Миколаївської, Черкаської та м. Кієв у березні 2022 року та в червні 2022 року.

Категорії осіб, які постраждали від домашнього насильства становить:

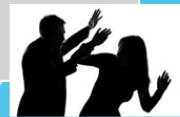
чоловік – 78 (3,6 %);
дружина – 1078 (50%);
син/донька – 173 (8%);
батько/матір – 238 (11%);
сестри, тещі, невістки, свекрухи, тітки – 260 (12%);
не ідентифіковано – 238 (11%).

81% справ **діти не фігурували ні як свідки, ні як потерпілі;**
5% - дитина-свідок;
5% - дитину було визнано потерпілим;
9% - без конкретизації ролі осіб, відповідно справу була скеровано на доопрацювання.

В ролі **кривдників** виступили:

чоловік – 52% (щодо дружини/співмешканки);
жінка – 6%;
син/донька – 20%;
брат, свекор, зять, чоловік доньки – 11%.

<https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2022/09/Проект-дослідження-PE.docx--копія.docx-2.pdf>

Офіс Генерального прокурора протягом першого півріччя 2022 року зафіксував на 56 % менше кримінальних проваджень щодо домашнього насильства у порівнянні з аналогічним періодом у 2021 році. Таку інформацію оприлюднили у дослідженні «Домашнє насильство в Україні: реагування в умовах війни».

Серед проблемних питань, які порушували респондентки, можна виокремити наступні:

1. Стереотипне ставлення, неналежна ідентифікація випадків насильства;
2. Відсутність дієвої системи протидії домашньому насильству, що призводить до повторення його випадків;
3. Відсутність довіри у постраждалих осіб до системи запобігання та протидії домашньому насильству;

Аналіз результатів опитування постраждалих від насильства за ознакою статі, зокрема домашнього насильства, жінок і дівчат, які звертаються на Національну гарячу лінію з питань запобігання домашньому насильству, торгівлі людьми та гендерної дискримінації.

4. Неналежна увага з боку поліції під час реагування на випадки домашнього насильства;
5. Відсутність системи реагування на випадки домашнього насильства, коли кривдниками/кривдницями є особи, які мають психічні розлади;
6. Відсутність налагодженої системи захисту постраждалих осіб, які є особами з інвалідністю або з психічними вадами;
7. Вчинення випадків насильства в сім'ях внутрішньо переміщених осіб (ВПО);
8. Неналежна увага до випадків домашнього насильства щодо дітей;

9. Вплив війни на випадки домашнього насильства⁸.

За інформацією ПРООН, від фізичного домашнього насильства в Україні страждає близько 2 мільйонів людей, а щороку гине близько 600 жінок⁹.

Наразі ситуація поліпшується, зокрема – суб'єкти реагування, в тому числі Національна поліція України, адаптують механізми реагування на випадки домашнього насильства до нинішніх умов. Особливо складними з цього погляду є випадки на територіях, де ведуться активні бойові дії і, відповідно, є складнощі в реагуванні на випадки домашнього насильства.

На сьогодні в окремих регіонах може спостерігатися зменшення кількості звернень з питань домашнього насильства. Причиною можна вважати як еміграцію жінок з дітьми за кордон скориставшись можливістю втекти від кривдника так і наляканістю через воєнний стан оскільки впевнені, що їх дзвінок не в пріоритеті в умовах сьогодення, і краще перетерпіти. В деяких регіонах просто немає фізичної можливості зробити дзвінок.

При цьому слід розуміти, що в умовах війни домашнє насильство як проблема не зникла, його кількість не зменшилась, а навпаки в період воєнного стану існують ризики посилення конфліктів у сім'ях, зокрема через емоційне напруження, економічні негаразди тощо.

За перше півріччя 2023 року до Національної соціальної сервісної Служби України надійшло 3060 звернень від дітей щодо домашнього насильства. Кількість дитячих звернень могла б бути іншою, проте частина випадків замовчується самими постраждалими, бо не всі діти і батьки розуміють визначення домашнього насильства і що воно є різним¹⁰.

Домашнє насильство під час війни – це поширене явище, яке стає ще більш небезпечним, ніж у мирний час. Людям, які зазнали такого насильства зараз, складніше знайти вихід – бо вони часто обмежені у пересуванні, можливості звернутися по допомогу до близьких та друзів й відповідних структур. Це призводить до потрапляння постраждалих від домашнього насильства у ситуацію ще більшої фізичної, матеріальної та моральної залежності від кривдників.

Обставини війни не є єдиною причиною виникнення домашнього насильства, але участь та травматизація в наслідок війни може стати так званим «пусковим механізмом» для насильницьких дій або сприяти збільшенню його сили та кількості епізодів. Серед факторів, що сприяють збільшенню домашнього насильства під час війни, є страх, невпевненість, відчуття безпорадності та розгубленості; соціально-економічна нестабільність та втрата роботи; вимушене переселення та втрата безпечного оточення й усталеного міжособистісного простору; порушення сімейної динаміки та стосунків;

---

⁸ Мобілізація зусиль громади щодо ідентифікації та реагування на випадки гендерно зумовленого насильства, з особливою увагою до домашнього насильства під час війни. Практичний посібник для тренерів і тренерок/авт. кол. Андрєєнкова В. Л., Войцях Т. В., Легенька М. М., Черпаха К. В., Чернець К.О. – К.: 2022. 116 с.

⁹ Марчук Іван. Яким буває домашнє насильство в Україні та що до нього призводить (08.06.2023). <https://suspilne.media/amp/497800-akim-buvae-domasne-nasilstvo-v-ukraini-ta-so-do-nogo-prizvodit/>

¹⁰ Домашнє насильство – як убезпечити себе та своїх дітей? (02.08.2023). URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/domashnye-nasilstvo-yak-ubezpechiti-sebe-ta-svoyih-ditej

підвищене вживання алкоголю та наркотиків; легкий доступ до різних видів зброї; виникнення посттравматичного стресового синдрому та ін.¹¹

Що більше, вони ладні терпіти насильство, бо на перше місце тепер виходить страх померти від ворожого обстрілу чи осколку. Через воєнний стан люди не вірять, що їхній дзвінок може щось змінити, а поліція задіяна в охороні громадського порядку і не завжди виїздить на випадки домашнього насильства. Несвоєчасне реагування правоохоронців на випадки домашнього насильства призводить до його посилення та можливих летальних наслідків. Так, в умовах війни непоодинокими є випадки вбивств, які вчиняються в родинному колі. Посилює ризики летальних випадків і велика кількість зброї, як зареєстрованої, так і не зареєстрованої, яка сьогодні наявна в українців.

Через небезпеку та втрату житла збільшила кількість переміщень населення всередині країни, наразі відбуваються масові переміщення сімей з населених пунктів, де ведуться активні бойові дії. Слід враховувати, що внутрішньо переміщені особи є однією з уразливих категорій осіб щодо домашнього насильства¹².

Відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» *внутрішньо переміщеною особою* є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Через війну звичайні правила та закони, що регулюють поведінку в суспільстві, не діють. Також руйнуються родини, що призводить до збільшення кількості сиріт, бездомних та дітей, які знаходяться під опікою соціальних служб.

На сьогодні існує дві найважливіші причини зростання домашнього насильства в Україні – це закриті кордони для чоловіків та низький рівень контролю над ситуацією.

20 червня 2022 року Верховна Рада ратифікувала «Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами», звану як «Стамбульська конвенція», що визначає загальні положення недопустимості дискримінації за гендерною ознакою, певні механізми протидії, основні моменти, які вчать про захист і підтримку, про профілактику, про навчання. З ратифікацією зазначеної конвенції мало що може змінитись для українців, оскільки законодавство країни і раніше мало безліч інструментів для запобігання та подолання домашнього насильства.

Важливим питанням під час воєнного стану є фіксація, збір, збереження та передача до компетентних правоохоронних органів доказів вчинення домашнього насильства, зокрема негайне повідомлення/інформування про такі

---

¹¹ Мілорадова Н.Е. Домашнє насильство під час війни: фактори збільшення та особливості звернення постраждалих. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 24 берез. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». – Вінниця : ХНУВС, 2023. – С. 207-208.

¹² Роль і завдання поліції в місцевій системі запобігання та протидії домашньому насильству: посіб. / С.В. Альошкін, К.Л. Бойчук, О.В. Даценко, О.В. Ковальова / за заг. ред. А.Б. Благої. - К., 2023. - 221с. С. 159-160.

випадки з подальшою передачею доказів, у тому числі у разі евакуації з територій, де відбуваються бойові дії. Поліцейські при можливості повинні інформувати населення, що для збереження інформації потрібно: встановити свідків обставин події, записати їх контакти, максимально зібрати докази (фото, відео, скріншоти листування) з подальшим наданням їх працівникам поліції чи представникам інших правоохоронних органів, намагатися виписати деталі, щоб під час стресових чи тривожних ситуацій важлива для правоохоронців та досудового розслідування інформація не забулася чи загубилася.

В умовах воєнного стану значного поширення набули альтернативні онлайн платформи повідомлення про факти домашнього насильства органам поліції. Зокрема, маються на увазі чат-боти #ДійПротиНасильства, створені МВС України у двох популярних месенджерах: «Viber» та «Telegram». У чат-ботах передбачено декілька варіантів отримання допомоги: виклик поліції та «швидкої допомоги», пошук координат найближчих соціальних служб чи організацій, які можуть надати допомогу, зв'язок зі спеціалістами, які можуть надати безоплатну правову допомогу онлайн. Більше того, чат-бот містить інформаційний розділ, у якому можна з'ясувати, що таке домашнє насильство, яким чином йому протистояти, та у який спосіб можуть відреагувати органи поліції.

Запобігання та протидії домашньому насильству також сприяє й офіційний мобільний додаток Національної поліції «MyPol». Однією із функцій застосунку є миттєвий виклик поліції в один клік. Особа, яка є жертвою домашнього насильства, за допомогою кнопки SOS може миттєво проінформувати правоохоронців про своє місцезнаходження, які в свою чергу забезпечать необхідне реагування. Також для очевидців випадків домашнього насильства передбачена можливість надання фото та відеодоказів правопорушень за рахунок опції «Повідомлення про правопорушення».

У 2023 році Національна поліція продовжує здійснювати комплекс заходів щодо захисту прав і свобод громадян від протиправних посягань, забезпечення та здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

Профілактика та протидія домашньому насильству визнана одним із найбільш актуальним для воєнного стану кримінальним правопорушенням та визначена Міністром внутрішніх справ України пріоритетом в діяльності Національної поліції України на 2023 рік¹³.

---

¹³ Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2022 році. https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/%20НПУ%20за%202022%20рік_.pdf

1.1. Виявлення та своєчасне реагування на факти домашнього насильства

До основних повноважень поліції відповідно до ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» належать заходи запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі (п. 18).

Згідно покладених на неї завдань поліція здійснює:

- виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них, а саме вживає заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі;

- вживає всі можливі заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я¹⁴.

Поліцейські можуть проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи.

За фактом вчинення домашнього насильства поліцейський уповноваженого підрозділу органу Національної поліції України здійснює оцінку ризиків, шляхом спілкування/бесіди з постраждалою від такого насильства особою або її представником, з'ясування обставин конфлікту та виявлення чинників і умов, які створюють або можуть створювати небезпеку для цієї особи.

За результатами оцінки дій кривдника, які свідчать про ймовірність настання **летальних наслідків** та загальної оцінки ситуації з метою виявлення

¹⁴ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

вірогідності продовження чи повторного/систематичного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті такої особи¹⁵.

Аналіз практики показує, що кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, найчастіше вчинялися із застосуванням різних знарядь. Інструментом вчинення кримінального правопорушення при насильстві зазвичай використовується зброя (вогнепальна, холодна), колючоріжучі побутові та інші предмети. Однак, випадки використання зброї як знаряддя насильства в домашній обстановці все-таки є нетиповими. У будь-якому випадку зброя використовується лише при наявності її в сім'ї і спеціально не здобувається. Найбільш типовими при вчиненні даних кримінальних правопорушень є використання підручних засобів господарсько-побутового призначення. Так 43,7 % фізичного домашнього насильства вчиняються за допомогою предметів, що випадково попали під руку, як-от: ножі, ножиці – 47 %, побутові предмети – 13 %¹⁶.

У разі визначення домашнього насильства має бути враховано гендерний підхід, адже найчастіше випадки домашнього насильства трапляються в контексті інтимних партнерських стосунків: переважна більшість злочинців – чоловіки, а переважна більшість жертв – жінки та їхні діти. Визнання гендерних моделей насильства не відкидає жертв-чоловіків, які зазнали домашнього насильства, однак найбільш поширеною моделлю домашнього насильства в Україні, та й в цілому у світі, є насильство чоловіків над жінками, що викликає необхідність врахування гендерної природи домашнього насильства. Гендерно нейтральний підхід до проблематики домашнього насильства може призвести до прогалини у захисті жінок, які зазнають домашнього насильства, та надання їм недостатньої підтримки, що, у свою чергу, сприятиме повторній віктимізації жінок¹⁷.

Проблеми розмежування домашнього насильства із суміжними складами кримінальних правопорушень.

Найчастіше виникає потреба розмежувати домашнє насильство та заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості. Тут виникає проблема відмінності у підходах до кваліфікації випадків домашнього фізичного насильства чи то як множинності злочинів, чи як одиничних злочинів. Незважаючи на розроблені наукою кримінального права правила і рекомендації щодо кваліфікації злочинів, під час їх відмежування від суміжних органи досудового розслідування і суди й досі іноді допускають неправильну кваліфікацію сукупності злочинів, передбачених статтями 125 та 126-1 КК України. Зауважимо, що для вирішення цієї ситуації варто керуватися розумінням того, що склад злочину, передбачений статтею 126-1 КК України, є складеним, а заподіяння тілесних ушкоджень є вмонтованим до його об'єктивної сторони. Саме тому потреба у додатковій кваліфікації за правилами сукупності виникає лише в тих випадках, коли санкції статей, що передбачають

---

¹⁵ Порядок проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства: затв. наказом Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 № 369/180. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19>.

¹⁶ Обставини, що підлягають доказуванню під час розслідування домашнього насильства [Текст] : практ. посібник / [І. А. Ботнаренко, Ю. Б. Комаринська, О. М. Джужа, Я. О. Дякін, Д. М. Тичина]. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2023. 52 с.

¹⁷ Медведська В. В. Правові засади захисту жінок від домашнього насильства: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2022. 276 с.

відповідальність за заподіяння тих чи інших тілесних ушкоджень, є такими ж само або більш суворими, ніж санкція ст. 126-1 КК України. Таким чином, за сукупністю із ст. 126-1 КК України можуть бути кваліфіковані злочини, передбачені ч. 2 ст. 126, статтями 121, 122 КК України тощо. Це ж стосується і незаконного позбавлення волі як прояву фізичного насильства (ст. 146 КК України). Водночас погроза вбивством (ч. 1 ст. 129 КК України), експлуатація дітей (лише щодо діянь, передбачених ч. 1 ст. 150 КК України, як прояв економічного домашнього насильства) охоплюються ст. 126-1 КК України. Сексуальне насильство – ні, воно завжди потребує окремої (а не додаткової) кваліфікації за статтями 152–154, 156 КК України.

Також проблемним питанням є розмежування кримінального домашнього насильства та ухилення від сплати аліментів на утримання дітей (ст. 164 КК України) чи непрацездатних батьків (ст. 165 КК України). У науці та практиці справедливо висловлюється думка, що злісне ухилення від сплати аліментів цілком можна розглядати як прояв економічного насильства. Проте це не дає підстав уважати, що такі дії охоплюються статтею 126-1 КК України чи вимагають кваліфікації за сукупністю цієї статті зі ст. 164 чи 165 КК України. Натомість слідча та судова практика в низці випадків вдається до кваліфікації за сукупністю, порушуючи принцип неможливості подвійного інкримінування.

Під час вирішення цього питання варто відштовхуватися від правила про кваліфікацію в разі конкуренції загальної та спеціальної норм. Норми ст. 164 та 165 КК України є спеціальними щодо загальної, зафіксованої у ст. 126-1 КК України, а тому мають застосовуватись тільки вони, без сукупності¹⁸.

Що ж до визнання поняття «злочин, пов'язаний із домашнім насильством» *оціночним*, то з цього приводу необхідно відзначити, що оціночним поняттям слід визнавати *суспільну небезпечність злочину, пов'язаного з домашнім насильством*.

Зміст же поняття «злочин, пов'язаний із домашнім насильством» чітко визначений і окреслений вище.

З урахуванням сказаного варто підкреслити, що не кожна сварка у сім'ї є домашнім насильством і не кожен акт домашнього насильства є злочином. Вельми значущим у теорії і практиці стає питання розмежування ст. 173-2 КУпАП «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування» зі змінами, внесеними Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р., та ст. 126-1 КК України «Домашнє насильство».

Думається, що загальні підходи, вироблені кримінально-правовою наукою, що стосуються розмежування злочинів та адміністративних правопорушень за ступенем суспільної небезпечності, достатньо вдало можуть працювати у даній області і підкреслюють важливість і практичну цінність категорії «суспільна небезпечність», необґрунтовані нападки на яку останнім часом є нерідким явищем у науково-практичному просторі.

---

¹⁸ Юрій Орлов. Проблеми кримінально-правової кваліфікації домашнього насильства. Право і безпека – Право и безопасность – Law and Safety. 2020. № 4 (79). URL: <http://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/420/306>

Для визнання певного правопорушення злочином необхідно говорити про достатньо високий ступінь суспільної небезпечності, тривалість, інтенсивність, можливо, комбінування декількох форм насильства тощо. Очевидно, що вирішити проблему домашнього насильства можна лише за умови консолідованого фронту боротьби з ним, з'ясування переваг у використанні спеціалізованих контекстів перед загальними підходами. Домашнє насильство актуалізує пошук балансу між кримінальним та іншими галузями права. Бачення того, що боротьба з домашнім насильством потребує забезпечення як негайного захисту, так і довгострокового, артикулює необхідність пошуку оптимальних правових рамок для зниження рівня розповсюдженості насильства, визначає потребу в інших правових інтервенціях, окрім кримінально-правової.

Пропорційність кримінально-правової «відповіді» на домашнє насильство вимагає встановлення розумного співвідношення між метою, яка має бути досягнута, та засобами її досягнення. В цьому контексті розроблений в доктрині та практиці ЄСПЛ *тест на пропорційність* втручання держави в реалізацію прав особи є надзвичайно важливим у справах про домашнє насильство для практики національних судів. Не менш значущим в частині визначення пропорційності є також і *балансувальний тест*, який передбачає судовий розгляд, при якому суддя оцінює відносну важливість різноманітних факторів, що мають значення для вирішення справи¹⁹.

З 214 проаналізованих справ щодо притягнення до кримінальної відповідальності за домашнє насильство в період з 01.03.2022 до 01.06.2022 лише у 8 % (17 справ) було застосовано практику ЄСПЛ. Тож суди здебільшого не використовують практику ЄСПЛ, коли вирішують питання про притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення домашнього насильства. Ухвалення рішень без орієнтації на практику ЄСПЛ може призводити до вирішення таких справ без урахування всієї глобальної проблематики домашнього насильства.

Слід окреслити також деякі проблемні питання, а саме звернути увагу на те, що в деяких регіонах України для реагування на виклики пов'язані з домашнім насильством залучалися не уповноважені на таку діяльність суб'єкти, наприклад члени територіальної оборони, поліція діалогу тощо. Така практика не є позитивною, оскільки такі особи не мають спеціальної підготовки з питань запобігання та протидії домашньому насильству, не розуміють сутність комплексного підходу, орієнтованого на потреби постраждалих осіб. Недотримання ними правил спілкування з постраждалою особою та кривдником може посилити конфлікт, нашкодити інтересам постраждалої особи тощо. Крім того, в контексті домашнього насильства важливою є фіксація кожного випадку домашнього насильства поліцейським, оскільки надалі це впливає на кваліфікацію правопорушення та можливість притягнення кривдника до кримінальної відповідальності за систематичне вчинення домашнього насильства²⁰.

---

¹⁹ Злочин, пов'язаний з домашнім насильством: правові проблеми та практичні рекомендації (20.01.2020). URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/analytics/192450_zlochyn-povyazaniy-z-domashnm-nasilstvom-pravov-problemi-ta-praktichn-rekomendats

²⁰ Роль і завдання поліції в місцевій системі запобігання та протидії домашньому насильству: посіб. / С.В. Альошкін, К.Л. Бойчук, О.В. Даценко, О.В. Ковальова / за заг. ред. А.Б. Благої. - К., 2023. - 221с. С. 159-161.

Обов'язковою ознакою кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК, є *систематичність* вчинення насильства, тобто повторюваність його епізодів протягом певного часу, з огляду на що будь-які попередні епізоди домашнього насильства входять до предмета доказування обвинувачення за ст. 126-1 КК. Якщо діяння є тотожними та були об'єднані єдиним умислом, не становлять двох окремих складів злочину, передбаченого ст. 126-1 КК, а є епізодами одного триваючого кримінального правопорушення, нові епізоди такого насильства під час розслідування цього злочину не обов'язково вимагають внесення нового запису до ЄРДР (постанова ВС від 21.12.2021 у справі № 236/2450/20 (провадження № 51-2306км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102342476>)²².

Кримінальна відповідальність за злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування (ст. 166 КК), настає в разі вчинення умисного діяння як у формі бездіяльності за умови злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, так і у формі дії (фізичне та психічне насильство, жорстоке ставлення тощо) та в разі настання тяжких наслідків для потерпілої особи. Адміністративним проступком, відповідальність за який настає за ст. 173-2 КУпАП, може визнаватися вчинення домашнього насильства, яке не є тривалим чи систематичним, однак злісний характер діяння винуватої особи стосовно дитини або особи, щодо якої встановлено опіку чи піклування, може бути ознакою об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 166 КК (постанова ВС від 02.11.2021 у справі № 450/1146/14-к (провадження № 51-3650км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100957076>)²³.

Постраждалі від домашнього насильства мають право на отримання такої ж допомоги, як і в мирний час. Утім, **відповідальність за домашнє насильство в умовах воєнного стану має одну особливість**. Вчинення будь-якого порушення з використання умов воєнного стану виступає *обтяжуючою обставиною* і, відповідно, дає суду право призначити суворіше покарання. Тобто вид і розмір призначеного покарання буде наближеним до максимальної межі, передбаченої санкцією відповідної статті КК України (126-1).

Разом з тим в рамках дослідження Аналітичним центром ЮрФем «Домашнє насильство в умовах війни: І півріччя 2022 року» не виявлено жодного судового рішення, де б суди враховували вчинення домашнього насильства з використанням умов воєнного стану як обтяжуючу обставину²⁴.

В Україні побутує практика використання повісток як покарання. Такі дії не підкріплені законом і викликають купу етичних питань.

---

²¹ Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду у провадженнях про кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством. Рішення, внесені до ЄРДСР, за період із 2018 року по серпень 2022 року / Упоряд.: заступник голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду к. ю. н. В. В. Щепоткіна, правове управління (ІІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2022. – 32 с.

²² Там само.

²³ Там само.

²⁴ Нарок Т. Відповідальність за домашнє насильство під час війни: судова практика. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vidpovidalnist-za-domashne-nasilstvo-pid-chas-viyini-sudova-praktika.html>

1.2. Прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства

Прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України.

Звернення від громадян надходять до органів (підрозділів) поліції у вигляді листів, під час їх особистого прийому посадовими особами (додаток 2, 3), з використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку або за допомогою засобів телефонного зв'язку через контактні центри, телефонні «гарячі лінії»²⁵.

У разі надходження за скороченим номером телефону «102» заяви або повідомлення про правопорушення або подію посадова особа зобов'язана:

1) забезпечувати протягом двох хвилин прийняття від заявника інформації про правопорушення або подію та її внесення до системи ІПП (Інформаційний портал Національної поліції України)²⁶.

Строк може бути збільшено з об'єктивних причин (алкогольне сп'яніння, хвилювання, мовні вади заявника, ненадання вичерпної відповіді на запитання тощо). У разі необхідності негайного реагування на правопорушення або події внесення та збереження інформації здійснюється раніше встановленого строку;

2) під час спілкування із заявником дотримуватися принципів професійної етики та моралі.

Оператори служби «102», що відповідають на виклики повинні бути ознайомленими із специфікою та механізмами реагування на випадки домашнього насильства та гендерного зумовленого насильства²⁷;

3) при надходженні повідомлень про факти вчинення **домашнього насильства, злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості**, а також інших злочинів:

- ім'я та прізвище;
- адресу;
- форму (форми) насильства, кількість учасників конфлікту, їх фізичний і психологічний стан;

---

²⁵ Порядок розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17>.

²⁶ Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 27.04.2020 № 357 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#n7>.

²⁷ Протидія домашньому насильству практичний посібник для поліцейських. Ентоні Віллс, Ольга Калашник <https://rm.coe.int/cvavgu-jan2018-4-ua-web/16807874e0>.

- необхідність надання медичної допомоги учасникам конфлікту (виклик медичних працівників);
- присутність дітей під час конфлікту;
- наявність на місці конфлікту зброї (боєприпасів) і можливості її застосування, а також інших загроз життю та здоров'ю громадян;
- участь учасників конфлікту (кривдника) в антитерористичній операції (операції Об'єднаних сил);

2) перевірити бази даних щодо перебування осіб, які мешкають за вказаною адресою, на профілактичних обліках (психічно хворий, наркоман, раніше судимий, особа, яка вже притягувалася до відповідальності за вчинення домашнього насильства) та з'ясувати наявність у них зареєстрованої вогнепальної зброї;

3) визначити та розподілити основні завдання кожного працівника поліції на місці події;

4) попередньо відпрацювати спільні дії в разі застосування фізичної сили, спеціальних засобів і зброї.

Поліцейські після прибуття на місце події уживають передбачених законодавством заходів щодо припинення домашнього насильства, дотримуючись при цьому заходів особистої безпеки.

Важливим є фіксування поліцейськими випадків домашнього насильства для можливості подальшого їх використання для захисту інтересів постраждалої особи та її безпеки шляхом відеофіксації нагрудними камерами поліцейських поведінки кривдника та постраждалої особи, їх дітей.

У разі звернення заявника мовою, якою не володіє посадова особа, уповноважена на здійснення прийому, опрацювання та реєстрації заяв і повідомлень громадян про правопорушення або події, ужити заходів щодо залучення іншого працівника, який володіє іноземною мовою (за можливості в режимі конференції). При ***відсутності таких*** працівників зачитати англійською мовою інформацію, спрямовану на встановлення даних заявника (прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання (перебування), місце перебування, суть події, про яку заявник хоче повідомити, а також роз'яснення, що його повідомлення буде записано та ***після перекладу йому зателефонують***.

За наявності технічної можливості увімкнути заздалегідь записане вербальне повідомлення (роз'яснення) порядку дій заявника.

З огляду на практику Європейського суду з прав людини (п. 4 справи «Левчук проти України») у разі відмови потерпілих від своїх скарг, поліцейські зобов'язані оцінювати тяжкість ситуації з метою пошуку належного її врегулювання, а також здійснення всебічного аналізу ризиків, з якими вони прожовують жити ²⁸ (додаток 8).

Правове значення даного рішення ЄСПЛ полягає у тому, що фактично суд запропонував матрицю аргументації для національних судів у справах щодо домашнього насильства, а головне – це рішення вкотре нагадало про захист прав людини та основоположних свобод й те, що суди мають надавати пріоритет

---

²⁸ Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Левчук проти України» (заява № 17496/19) від 03.09.2020. URL: <https://rm.coe.int/case-of-levchuk-v-ukraine-in-ukrainian-upd/16809fdc12>

правам жінок на життя та фізичну і психічну цілісність порівняно з правами кривдників й викорінювати причини гендерного насильства.

Рекомендований час прибуття наряду поліції на місце події з моменту призначення наряду для реагування на правопорушення або подію (з урахуванням середньої швидкості руху автомобіля 40-50 км/год) складає:

1) у межах міста:

до 7 хвилин - при перебуванні наряду в зоні оперативного реагування;

до 10 хвилин - якщо залучено наряд з іншої (сусідньої) зони обслуговування;

2) у сільській місцевості:

до 20 хвилин - при перебуванні наряду в зоні оперативного реагування;

до 40 хвилин - якщо залучено наряд з іншої дільниці.

Згідно даних ІТС «Інформаційний портал Національної поліції» в період з 01 квітня 2023 по 20 квітня 2023 нарядам ГРПП ВП № 1 Рівненського РУП ГУНП в Рівненській області було надано 225 завдань для реагування на повідомлення з лінії 102, з них на 234 завдань, або 69,9 % наряди ГРПП прибули в термін до 20 хв. (по області 85,1 %). Із запізненням на місце події понад 20 хв. наряди ГРПП прибули 101 завдання або 30,1 % (по області 14,9 %). Наявно найбільше фактів реагування на повідомлення понад 40 хв., фактів (всіх по області 63 факти). Середній час призначення наряду з моменту отримання повідомлення ВП № 1 становить 06 хв. 16 с. (рекомендовано до 20 хв. згідно вимог наказу МВС № 357 по категорії «Гамма»), по категорії «Альфа» та «Бетта» - 07 хв. 30 с. (рекомендовано до 1 хв), середній час прибуття наряду з моменту отримання завдання на логістичний пристрій сягнув позначки 14 хв. 04 с. (рекомендовано до 20 хв., в сільській місцевості), час на виконання завдання з моменту отримання повідомлення по спецлінії 102 становить 01 год. 1 хв. Середній час реагування 14 хв., 45 с. (середньо обласний час реагування 09 хв. 44 с.). За звітній період в установленому порядку здійснено 88 відмін завдань автопатрулям в ПНП, що становить 14 % від загальної кількості електронних карток опрацьованих диспетчерською службою по (615). Продовжують мати місце факти неналежного оформлення поліцейським результатів реагування на про порушення (події) електронній системі, насамперед з унесення до електронних рапортів корисної інформації (зокрема не внесення до ПНП детальної інформації щодо осіб, речей, виконаних дій та фотозображення, що може сприяти в установленні осіб причетних до правопорушень, або вирішення інших службових завдань)²⁹.

Цілодобове оперативне реагування на повідомлення про правопорушення або події здійснює сектор реагування патрульної поліції (СРПП) - підрозділ патрульної поліції, який у межах компетенції здійснює їх розгляд, а також комплекс превентивних заходів шляхом патрулювання території обслуговування, виявлення та припинення правопорушень, застосування поліцейських та інших заходів.

---

²⁹ 08 вересня 2023 року м. Рівне №[460/18646/23](#)

Виявлення, фіксація, вилучення слідів кримінального правопорушення, речових доказів, що мають значення для кримінального провадження здійснює слідчо-оперативна група (СОГ)³⁰.

МОБІЛЬНІ ГРУПИ З РЕАГУВАННЯ НА ФАКТИ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

На факт вчинення домашнього насильства реагує мобільна група з реагування на фати вчинення домашнього насильства (далі – МГР). Вказані мобільні групи створені у всіх обласних центрах та великих містах. МГР реагує на виклики пов'язані із вчинення домашнього насильства та вживає всіх необхідних заходів щодо припинення правопорушення, його документування та забезпечення безпеки потерпілої особи.

Успіхом у цій сфері можна назвати досягнення системи закритого циклу – коли особа отримує комплексний захист: оперативну реакцію після звернення на лінію 102, конфіденційність, професійних працівників, супровід до безпечної інфраструктури, надання потрібної медичної, психологічної та правової допомоги.

Діяльність МГР є сучасним засобом у боротьбі з проявами домашнього насильства. Співробітники мають повноваження вживати відповідні заходи відносно кривдників, зокрема складати протоколи про адміністративне правопорушення, ставити на превентивні обліки поліції, виносити термінові заборонні приписи тощо. Поліцейські, які входять до складу груп реагування, пройшли відповідне навчання. Наприклад, реальна змога застосовувати спеціальний захід – винесення термінового заборонного припису (далі припис), який складається за результатами оцінки ризиків. Під час вирішення питання про винесення припису надається пріоритет захисту постраждалої особи. **Якщо кривдник є власником квартири**, у якій він проживає із жертвою, а до нього застосовується захід «заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи» та/або «зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи» то не зважаючи на його майнові права, кривдник має виконати умови термінового заборонного припису.

У разі їх порушення відносно кривдника складається протокол про адміністративне правопорушення за ст. 173-2 КУпАП, а коли вбачається системність (як правило це тотожні діяння, об'єднані спільним умислом та які було вчинено тричі та більше разів) кривдник притягається до кримінально відповідальності за ст. 126-1 КК України.

Слід зазначити, що припис не може містити вищевказаний заходи, якщо кривдником є особа, яка на момент його винесення не досягла вісімнадцятирічного віку та проживає спільно із потерпілою особою. Кривдник, відносно якого винесено припис з необхідністю залишити місце спільного проживання (перебування) із жертвою, повинен надати інформацію про своє тимчасове місце перебування до відповідного відділу поліції, на території обслуговування якого було вчинено домашнє насильство. Інформація повинна

---

³⁰ Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 27.04.2020 № 357 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#n7>.

фіксуватися в Журналі реєстрації повідомлень про місце тимчасового перебування кривдника. Умисне ненадання вказаної інформації є адміністративним правопорушенням передбаченим ст. 173-2 КУпАП³¹.

Поліцейські **після прибуття на місце події** уживають передбачених законодавством заходів щодо припинення домашнього насильства, дотримуючись при цьому заходів особистої безпеки.

Згідно з п. 2 ст. 10 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» поліцейські можуть проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, в разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи.

Для забезпечення **особистої безпеки** поліцейські зобов'язані:

- контролювати поведінку учасників конфлікту на місці події, зосереджуючись на можливих загрозах;
- перебувати в межах візуального (вербального) контакту один з одним;
- мати систему власних умовних знаків (жестів, слів тощо), за допомогою яких можна передавати необхідну інформацію, приховану від оточуючих.

На місці події поліцейському слід звертати увагу на:

- сліди насильства (наприклад, кров, синці, рани, опіки, вирване волосся);
- стан учасників конфлікту (алкогольне чи наркотичне сп'яніння, ознаки переляку, тремтіння рук чи всього тіла, емоційна неврівноваженість, роздратування, плач, апатія);
- стан житлового приміщення (сліди крові, розбиті предмети побуту, розкидані речі, розбиті меблі, вікна, розірваний одяг тощо);
- види знарядь чи засобів, якими могли бути спричинені ушкодження.

Під час візуального огляду помешкання, перш за все слід звертати увагу на наявність:

- місць можливого укриття кривдника, або інших осіб, що можуть здійснити раптовий напад на працівника поліції;
- місць переховування доказів вчинення домашнього насильства, зброї та інших предметів, якими може бути завдано шкоди життю або здоров'ю поліцейського, правопорушника чи оточуючим;
- додаткових виходів з приміщення, відкритих вікон на нижніх поверхах, через які правопорушник може втекти або позбавитися речових доказів;
- ознак перебування собак, яких правопорушник може використати для нападу на поліцейського;
- місць (приміщень), які можуть бути використані для ізоляції учасників сімейного конфлікту або укриття працівників поліції від нападу правопорушника, у тому числі із використанням зброї.

Для обмеження доступу до таких предметів доцільно:

- збільшити відстань між кривдником і цими предметами або ізолювати його в іншому приміщенні;

---

³¹ Бахаєва А.С. Мобільна група у межах пілотного проекту «Поліна» як ефективний інструмент реагування на факти вчинення домашнього насильства. *Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє* (1994–2019рр.). Харків, 2019. С. 55-56.

- перевести правопорушника у таке місце, щоб він знаходився до них спиною;

- прибрати такі предмети особисто або за допомогою постраждалої особи.

На початку розбору ситуації поліцейські мають встановити осіб, які є учасниками конфлікту та за можливості розвести сторони та дітей у різні приміщення.

При підтвердженні факту домашнього насильства поліцейські працюють окремо з постраждалою особою та кривдником.

З метою недопущення конфліктної ситуації на місці вчинення домашнього насильства поліцейський:

- ураховує стан кожного учасника конфлікту;

- обирає сприятливу ситуацію і дає можливість сторонам конфлікту спокійно висловити причини виникнення конфлікту, не перебиваючи їх;

- проводить бесіду без упередженого ставлення, критично ставиться до отриманої інформації, уникаючи провокування таких психологічних станів, як ревності, помста, заздрість, приниження, користь тощо;

- не використовує провокаційні прийоми (наприклад, розголошення чи повідомлення окремій особі про інтимні стосунки сторін конфлікту);

- виступає як сторонній, не підтримуючи жодного учасника конфлікту, але наголошуючи на своєму офіційному статусі особи, яка зобов'язана з'ясувати ситуацію і має відповідні повноваження припинити домашнє насильство³².

На базі навчально-тренувального полігону «Протидія домашньому насильству» ННІ №3 НАВС систематично проводяться практичні заняття з питань запобігання домашньому насильству із здобувачами вищої освіти. На виконання листа Департаменту персоналу МВС України від 30.12.2020 №44888/22-2020 про розроблення тематичних відеороликів та використання під час організації освітнього процесу у ЗВО МВС України було створено навчальний фільм-відеоролик «Тактика дій патрульної поліції під час отримання та реагування на повідомлення пов'язане із домашнім насильством» та отримано свідоцтво про авторське право на твір.

---

³² Протидія домашньому насильству органами Національної поліції: метод. посіб. / С.В. Альошкін, О.В. Даценко, К.Л.Бугайчук, Т.М. Малиновська, К.Ю. Шеремет. Харків: Харк. Нац.. ун-т внутр.. справ. 2019. 93 с. С. 25-28.

РОБОТА З КРИВДНИКОМ

Поліцейський повинен пам'ятати, що кривдник:

- дуже часто видає себе за спокійну людину, яка не розуміє, чому було викликано поліцію, тобто на тлі збудженості постраждалих осіб він може виглядати врівноважено;

- може вдавати себе за жертву та перекладати відповідальність за скоєне на постраждалу особу, аргументуючи це тим, що сама (сам) напросилася (вся);

- може контролювати постраждалу особу через висловлювання, мову жестів та інші ледве помітні елементи їхніх стосунків (особливо це стосується дітей) і таким чином впливати на розповідь постраждалої особи поліції.

Дії поліцейського при контакті з кривдником:

- заспокоїти особу (якщо вона поводить себе агресивно) та встановити контакт для проведення подальшої розмови (бесіди);

- не піддаватися на можливі провокації з боку кривдника;

- провести бесіду про відповідальність за вчинення домашнього насильства відповідно до законодавства України та роз'яснити у чому саме полягає протиправність дій;

- поінформувати кривдника про спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству, які можуть застосовуватись до нього.

У разі наявності ознак складу кримінального правопорушення до прибуття СОГ:

- забезпечити охорону місця події, збереження слідів учиненого кримінального правопорушення та в разі необхідності організувати надання невідкладної медичної допомоги потерпілим особам;

- з'ясувати обставини вчиненого кримінального правопорушення, установити свідків, очевидців події, прикмети правопорушників, збір інших відомостей, що можуть бути використані як докази;

- інформувати уповноваженого працівника чергової частини органу, підрозділу поліції про обставини вчинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, для вжиття невідкладних заходів щодо їх затримання.

З прибуттям СОГ негайно інформувати слідчого про одержані дані щодо обставин учинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, для їх подальшої фіксації шляхом проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

РОБОТА З ПОСТРАЖДАЛОЮ ОСОБОЮ

Дії поліцейських стосовно постраждалої особи:

- якщо в особи наявні фізичні ушкодження, надати домедичну допомогу, викликати бригаду швидкої медичної допомоги з обов'язковим зазначенням кількості постраждалих осіб;

- проінформувати про можливість написання заяви щодо вчинення правопорушення;

- у випадках згоди, зважаючи на фізичний та психологічний стан постраждалої особи, слід прийняти заяву на місці події та передати її до територіального (відокремленого) органу поліції для реєстрації та вжиття подальших заходів;

- якщо особа відмовляється писати заяву, повідомити її про можливість звернення в подальшому до територіального (відокремленого) органу поліції для написання такої заяви;

- поінформувати постраждалу особу та/або її представника (у разі коли такий представник не є кривдником) про її права та соціальні послуги, якими вона може скористатися, можливість відшкодування кривдником завданих матеріальних збитків і шкоди, заподіяної фізичному та психічному здоров'ю, винесення щодо кривдника термінового заборонного припису, можливі процесуальні рішення, пов'язані з розглядом факту вчинення стосовно неї насильства, у тому числі пов'язані із затриманням, арештом кривдника або його звільненням.

Правила спілкування з постраждалою особою:

- бесіду (розмову) з постраждалою особою слід проводити наодинці, завіривши про конфіденційність її проведення та отриманої інформації;

- виявляти повагу та розуміння, не піддаватися так званому першому враженню;

- переконати постраждалу особу, що поліцейський знаходиться та місці події, щоб допомогти;

- враховувати, що постраждала особа може боятися розмовляти з поліцейськими в присутності кривдника через страх майбутнього покарання;

- уважно вислухати розповідь про подію, що сталося;

- виявляти терпіння: переляк чи наслідки травм можуть відобразитися у поведінці постраждалої особи, вона може погано чути, не відразу розуміти питання;

- не звинувачувати постраждалу особу в тому, що сталося, запевняти, що насильству немає виправдання, а законодавство на її боці;

- не покладати на постраждалу особу відповідальність за подальшу долю кривдника;

- повідомити, що надалі сім'ю може відвідати поліцейський або представник соціальної служби з метою перевірки стану безпеки постраждалої особи;

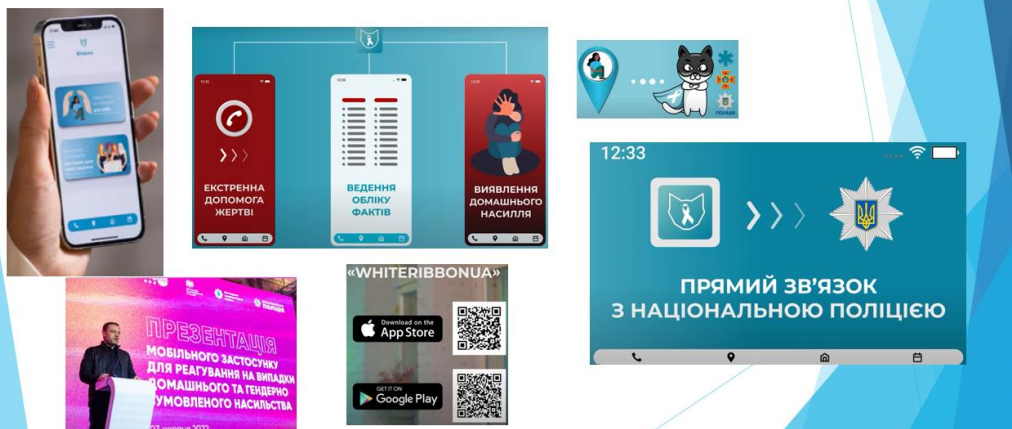
- поліцейському слід мати при собі листівки з кваліфікованим роз'ясненням прав постраждалої особи, інформацією щодо можливості отримання нею допомоги, а також про місцезнаходження осередків організацій, до яких можна звернутися за допомогою та підтримкою.

З серпня 2022 року в Україні діє мобільний застосунок для жінок, що потерпають від домашнього насильства. Його розробили непомітним для кривдника: тривожна кнопка, яку у момент небезпеки можна швидко натиснути і викликати поліцію, виглядає як нейтральна іконка на екрані смартфона.

Український мобільний застосунок

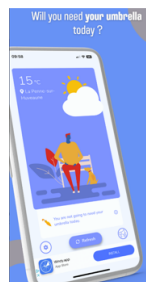
З 2021 року в Україні з'явився мобільний додаток для порятунку від домашнього насильства. Якщо жінка натисне кнопку виклику — поліція визначить її перебування через геолокацію, говорити вголос, телефонуючи 102, не потрібно.

📍 Задля безпеки назву додатку не рекламують, щоб про нього не знали потенційні абьюзери. Детальнішу інформацію можна отримати зателефонувавши на гарячу лінію 116 123 або написавши в особисті повідомлення на сторінку «Розірви коло».

МОБІЛЬНІ ДОДАТКИ

У **Польщі** додаток «Ваша парасолька» має два режими роботи: відкритий та прихований

У **Чехії, Британії** додаток Bright Sky (до травня 2020 року було понад 1000 завантажень, і додаток був застосований 3592 разів)

У **Бразилії** додаток Penhas

У **Туреччині** додаток Red Light

Жінці достатньо струснути телефон, щоб додаток, замаскований під ліхтарик, відправив трьом особам, яким вона довіряє, прохання допомогти із зазначенням свого точного місцезнаходження. Необхідну інформацію та посилання на додаток серед жінок розміщували на ярликах жіночої білизни, воскових стрічках для епіляції та в майстер-класах із макіяжу на [YouTube](#), таким чином перетворюючи їх на соціальну рекламу.

Обов'язково необхідно рекомендувати постраждалій особі (її представнику) написати заяву. Поліцейському слід зауважити, що замовчування фактів домашнього насильства та недбалість у ставленні до власної безпеки може призвести до погіршення ситуації і становити загрозу і життю та здоров'ю.

Учинення будь-яких насильницьких дій у присутності дітей або недієздатних осіб вважається психологічним насильством відносно них та її передбачає відповідне реагування поліцейських без написання відповідної заяви.

Для налагодження позитивного контакту з дитиною – свідком домашнього насильства слід дотримуватися таких правил:

- звертатися до дитини відповідно до її імені;
- намагатися створити безпечну атмосферу, висловлювати позитивне доброзичливе ставлення до дитини;
- говорити повільно, чітко, спокійним голосом;
- використовувати просту, зрозумілу мову;
- часто виражати свою зацікавленість дитиною жестом (хитанням головою) або інтонацією;
- переконати дитину, що вона є партнером у розмові, що її розповідь є важливою;
- підтримувати зоровий контакт без надмірного, безперервного спостерігання за дитиною;
- перепитати дитину, якщо не зрозумієте її висловлювань;
- якщо дитина довгий час не відповідає на запитання, спробувати сформулювати його інакше;
- гідно оцінити зусилля дитини, яка дає пояснення, але **не хвалити за конкретні відповіді, не обіцяти винагороди;**
- для того щоб дитина розповідала про себе, слід показати готовність відкрити частину свого приватного життя, щоб стати для неї більш реальною, ближчою людиною (наприклад, запитуючи про тварин, розкажіть, яку тваринку ви мали в дитинстві або яка є у вас тепер).

Для ефективного спілкування з дитиною бажано:

- не порушувати її фізичного простору (безпечна відстань);
- не підганяти, дати час обдумати свої відповіді;
- не оцінювати її висловлювання;
- не реагувати здивуванням на шокуючі висловлювання;
- не коментувати описуваних ситуацій згідно з уявленнями дорослих (наприклад, це було небезпечно для тебе або це, мабуть, було для тебе жахливим);
- не давати обіцянок, яких ви не зможете виконати;
- не оцінювати близьких їй осіб;
- залишатися спокійним у разі прояву негативних емоцій: плач, крик, істерика.

Опитувати дитину-свідка або дитину, постраждалу від домашнього насильства, доцільно у присутності особи, якій дитина довіряє. Відповідно до ст. 33 Закону України «Про Національну поліцію» проведення опитування

неповнолітніх допускається лише за участі батьків (одного із них), іншого законного представника або педагога³³.

У жовтні 2021 року відповідно до Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року за участі Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх розроблені та затверджені Головою Національної поліції України Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната» для ювенальних поліцейських та слідчих. Методичні рекомендації складаються із наступних розділів: 1) нормативно-правове забезпечення допиту/опитування дітей; 2) сутність методики «Зелена кімната», організація та проведення допиту, дружнього до дитини; 3) характеристика психологічних особливостей дітей різного віку, що необхідно враховувати під час допиту/опитування; 4) роль залучених осіб під час допиту дитини та завдання, які вони можуть виконувати; 5) рекомендації щодо облаштування місця проведення допиту/опитування дитини; 6) особливості організації роботи за методикою «Зелена кімната» для ювенальних поліцейських; 7) особливості організації роботи за методикою «Зелена кімната» для слідчих.

На базі навчально-тренувального полігону «Зелена кімната» ННІ №3 НАВС систематично проводяться практичні заняття із здобувачами вищої освіти, зокрема із психологами.

Для допомоги дітям у складних ситуаціях під час воєнного стану створено за ініціативи Офісу Президента України, спільно з Представництвом Дитячого

³³ Протидія домашньому насильству органами Національної поліції: метод. посіб. / С.В. Альошкін, О.В. Даценко, К.Л. Бугайчук, Т.М. Малиновська, К.Ю. Шеремет. Харків: Харк. Нац. ун-т внутр. справ. 2019. 93 с. С. 28-32.

фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та Міністерством соціальної політики України **чат-бот у мережі Telegram «Дитина не сама» (@dytyna_ne_sama_bot).**

Слід також пам'ятати, що в результаті зазнання домашнього насильства дитина може збігати з дому, та як наслідок в умовах війни залишитись без батьківського піклування. Пункт 31 Порядку³⁴ провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, передбачено, що дитина, в якій є родичі або інші особи, з якими в неї на момент залишення без батьківського піклування склалися близькі стосунки (сусіди, знайомі) та які бажають залишити її на виховання у своїй сім'ї, може перебувати в їх сім'ї до прийняття рішення про влаштування дитини. Підставою для тимчасового перебування дитини в сім'ї родичів або інших осіб, з якими у неї склалися близькі стосунки, є наказ служби у справах дітей про тимчасове влаштування дитини. Дітей із числа тимчасово переміщених (евакуйованих) в межах України або за межі України за відсутності документів влаштовують до дитячого будинку сімейного типу на підставі витягу з обліково-статистичної картки дитини.

ОЦІНЮВАННЯ ВІРОГІДНОСТІ ПРОДОВЖЕННЯ ЧИ ПОВТОРНОГО ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА (ОЦІНКА РИЗИКІВ)

Порядок проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства визначено наказом Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 № 369/180 «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства».

Оцінка ризиків – оцінювання вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи.

Оцінку ризиків **проводить поліцейський** уповноваженого підрозділу органу Національної поліції України за фактом вчинення домашнього насильства.

Результати оцінки ризиків враховує поліцейський уповноваженого підрозділу поліції під час винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника, ужиття інших заходів для припинення такого насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення та надання допомоги постраждалим особам у порядку, визначеному законодавством.

Оцінка ризиків проводиться за факторами небезпеки/ризиків щодо вчинення домашнього насильства, передбачених у формі оцінки ризиків вчинення домашнього насильства згідно з додатком до цього Порядку, шляхом спілкування/бесіди з постраждалою від такого насильства особою або її представником, з'ясування обставин конфлікту та виявлення чинників і умов, які створюють або можуть створювати небезпеку для цієї особи.

Фактори небезпеки/ризиків щодо вчинення домашнього насильства визначаються за результатами оцінки дій кривдника, які свідчать про ймовірність настання летальних наслідків у разі вчинення домашнього насильства, та представлені у формі оцінки ризиків вчинення домашнього насильства у вигляді питань, на які відповідає поліцейський уповноваженого

---

³⁴ Постанова КМУ від 24.09.2008 № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text>

підрозділу поліції за результатами спілкування з постраждалою особою, та загальної оцінки ситуації вчинення домашнього насильства з метою виявлення вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті такої особи.

У разі виявлення будь-яких інших чинників/обставин за результатами оцінки ситуації, які можуть вплинути на рівень небезпеки (ризик) вчинення домашнього насильства, поліцейський уповноваженого підрозділу поліції в позиції «Зауваження поліцейського уповноваженого підрозділу поліції щодо будь-яких інших чинників/обставин, які підвищують/знижують рівень загрози життю та здоров'ю постраждалої особи» форми оцінки ризиків вчинення домашнього насильства робить запис про наявність таких чинників/обставин, їх можливі наслідки та дає інші зауваження щодо них.

У зв'язку з тим, що кожна окрема ситуація може мати унікальні чинники/обставини, які впливають на рівень небезпеки та ризик летального випадку, пов'язаного з насильством, не передбачені формою оцінки ризиків вчинення домашнього насильства, поліцейський уповноваженого підрозділу поліції на власний розсуд може оцінити рівень небезпеки як високий, якщо він/вона вважає, що постраждала особа перебуває в потенційно небезпечній ситуації або в ситуації, яка може спричинити смерть особи або інші тяжкі наслідки.

Про наявність і можливі наслідки дії таких чинників/обставин поліцейський уповноваженого підрозділу поліції робить запис у відповідній позиції форми оцінки ризиків вчинення домашнього насильства.

Дві відповіді «Так» на питання з № 1-6 та на будь-яку кількість питань з № 7-27 форми оцінки ризиків учинення домашнього насильства, а також якщо поліцейський уповноваженого підрозділу поліції вважає, що постраждала особа перебуває в ситуації, яка може спричинити її смерть або інші тяжкі наслідки, оцінюється як високий рівень небезпеки.

Відповідь «Так» на одне з питань № 1-6 та на щонайменше сім питань № 7-27 або жодної стверджувальної відповіді на питання №2 1-6, але не менше чотирнадцяти позитивних відповідей на питання № 7-27 форми оцінки ризиків вчинення домашнього насильства оцінюється як середній рівень небезпеки.

Відповідь «Так» на одне з питань № 1-6 та не більше шести ствердних відповідей на питання № 7-27 або не більше тринадцяти на питання № 7-27 форми оцінки ризиків вчинення домашнього насильства оцінюється як низький рівень небезпеки.

Рівні безпеки	Необхідна кількість відповідей	Додаткові обставини при здійсненні оцінки ризиків
Високий	2 відповіді «так» на запитання № 1-6; ствердні відповіді на запитання № 7-27	Якщо поліцейський вважає, що постраждала особа перебуває в ситуації, яка може спричинити її смерть або інші тяжкі наслідки, оцінюється як високий рівень безпеки. У разі високого рівня безпеки поліцейський уповноваженого підрозділу поліції обов'язково вносить терміновий заборонний припис стосовно кривдника
Без відповіді/ Невідомо	Отримати відповіді на питання неможливо за різних обставин (як приклад, фізичні травми, психологічний стан, втрата свідомості тощо)	Якщо на всі запитання отримано відповіді «Без відповіді/Невідомо», то поліцейський уповноваженого підрозділу поліції на свій розсуд може оцінити ситуацію, як таку, що має високий рівень безпеки
Середній (варіант № 1)	1 відповідь «так» на запитання № 1-6; 7 і більше ствердних відповідей на запитання з № 7-27.	Якщо рівень безпеки оцінюється як низький або середній, а інші чинники/обставини, що можуть вплинути на рівень безпеки, відсутні, терміновий заборонний припис стосовно кривдника вноситься на розсуд поліцейського уповноваженого підрозділу поліції
Середній (варіант № 2)	0 відповідей «так» на запитання № 1-6; не менше 14 ствердних відповідей на запитання № 7-27	Якщо рівень безпеки оцінюється як низький або середній, а інші чинники/обставини, що можуть вплинути на рівень безпеки, відсутні, терміновий заборонний припис стосовно кривдника вноситься на розсуд поліцейського уповноваженого підрозділу поліції
Низький	1 відповідь «так» на питання № 1-6; не більше 13 ствердних відповідей на запитання № 7-27.	Якщо рівень безпеки оцінюється як низький або середній, а інші чинники/обставини, що можуть вплинути на рівень безпеки, відсутні, терміновий заборонний припис стосовно кривдника вноситься на розсуд поліцейського уповноваженого підрозділу поліції

За результатами заповнення форми оцінки ризиків вчинення домашнього насильства поліцейський уповноваженого підрозділу поліції визначає рівень безпеки.

Залежно від визначеного рівня безпеки, яка загрожує постраждалій особі, поліцейський уповноваженого підрозділу поліції приймає рішення щодо необхідності винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника та застосування заходів, передбачених частиною другою статті 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Якщо поліцейський уповноваженого підрозділу поліції вважає, що постраждала особа потребує медичної, соціальної, психологічної, правової або іншої допомоги, він інформує в установленому законодавством порядку про це

відповідний уповноважений орган (установу) у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

У разі наявності декількох постраждалих осіб форма оцінки ризиків вчинення домашнього насильства заповнюється стосовно кожної постраждалої особи окремо.

Після проведення оцінювання ризиків поліцейський уповноваженого підрозділу поліції долучає форму оцінки ризиків вчинення домашнього насильства до матеріалів, зібраних за фактом такого насильства.

1.3. Інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися

Під час реагування на факти домашнього насильства поліцейський обов'язково поінформує постраждалих осіб про їх права та можливості, установи й організації, до яких можна звернутися за допомогою.

В умовах війни система реагування на випадки домашнього насильства в країні змінилася, однак це не означає, що нічого не можна вдіяти. В таких випадках доцільно зосередитись на інформуванні постраждалих про важливість складення власного плану безпеки, з врахуванням реалій війни, та важливості забезпечення фізичної безпеки у разі наростання напруги шляхом зменшення ізоляції та звернення за допомогою до оточуючих. Обов'язковим пунктом плану безпеки для постраждалих осіб має бути зібрана тривожна валіза з документами та речами першої необхідності. В регіонах, де ведуться бойові дії або на тимчасово окупованих територіях, головне – евакуюватися.

Також, якщо дозволяє ситуація, доцільно написати заяву в поліцію, щоб зафіксувати факт насильства, або ж звернутись із заявою на Урядову «гарячу» лінію 15-47, яка відповідно до п. 50 Постанови КМУ має проінформувати уповноважений підрозділ органів Національної поліції. Крім того, Урядова «гаряча» лінія дозволяє надіслати звернення онлайн (<https://1547.ukc.gov.ua/>), що є актуальним для постраждалих осіб на тимчасово окупованих територіях³⁵.

Обласна військова адміністрація забезпечує надання потерпілому психологічної та юридичної допомоги. Постраждалу особу інформують про її права та соціальні послуги, якими вона може скористатися навіть у мовах воєнного стану.

Уразливими щодо домашнього насильства наразі залишається така категорія осіб як внутрішньо переміщені особи і це пояснюється багатьма факторами. Так, внутрішньо переміщені особи, які знаходяться в стані стресу, можуть зловживати алкогольними напоями (особливо, враховуючи, що вони отримують грошову допомогу), що підвищує ризики агресивної поведінки. Крім того, внутрішньо переміщені особи, як правило, не обізнані щодо місцевої системи запобігання та протидії домашньому насильству в новому для себе населеному пункті. Зазвичай, такі особи звертаються за допомогою виключно до

---

³⁵ Роль і завдання поліції в місцевій системі запобігання та протидії домашньому насильству: посіб. / С.В. Альошкін, К.Л. Бойчук, О.В. Даценко, О.В. Ковальова / за заг. ред. А.Б. Благої. - К., 2023. – 221 с.

поліції. Тому поліцейські з міст та громад з великою кількістю внутрішньо переміщених осіб мають посилити роботу з організації інформування таких осіб про «гарячі» лінії, доступні місцеві служби підтримки постраждалих осіб, інші заклади та установи, в яких постраждали особи можуть отримати допомогу.

Працюючи з випадками домашнього насильства, важливо застосовувати інклюзивний підхід, що містить:

– *безбар'єрність*: безперешкодний доступ всіх груп населення до отримання правової допомоги;

– врахування *гендерної рівності*: рівного правового статусу жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства;

– *доступність*: забезпечення рівного доступу всім групам населення до приміщень, де вони можуть отримати правову допомогу, у т.ч. за допомогою різних інформаційно-комунікаційних технологій і систем³⁶.

Інформацію слід надати в письмовому вигляді або залишити інформаційну брошуру з контактами (додаток 5).

Типовий алгоритм дій постраждалої особи:

1) завчасно передбачити місце можливого перебування в яких кривдник одразу не знайде (адреса, телефон);

2) зробити копії документів(паспорт, ідентифікаційний код, документи дітей, документи на власність майна, медичні картки тощо) **і ключів від квартири (машини) та заховати їх у надійному місці;**

3) заховати певну суму грошей, важливі номери телефонів;

4) тримайте постійний контакт із довіреною особою, домовитися про кодове слово, яке свідчитиме про небезпеку після чого вона має викликати поліцію;

5) домовитися з сусідами, щоб вони викликали поліцію, якщо почують шум і крики з вашого помешкання;

6) навчити дітей не втручатися у конфлікт дорослих, вміти викликати «102».

При спілкуванні запитайте у постраждалої: чи є хтось, хто їй допоможе; чи потрібна Ваша допомога, щоб подзвонити цій особі. **Порадьте звернутися до мобільних бригад соціально-психологічної допомоги та/або зателефонувати до телефону національної гарячої лінії з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації 0-800-500-335 або 116-123 (з мобільного) – безкоштовно (додаток 5, 6).**

В Україні шість мобільних бригад соціально-психологічної допомоги учасникам бойових дій та членам їх родин працюють у Київській та Миколаївській області. Команди перейшли у дистанційний режим – надають підтримку онлайн (Skype, Viber, телефонний зв'язок) (додаток 7).

Слід підкреслити, що в Україні в умовах воєнного стану за підтримки UNFPA у координації із Офісом Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції та Мінсоцполітики розпочали роботу додаткові

---

³⁶ Забезпечення надання правових послуг особам, постраждалим від домашнього насильства : практичний посібник для надавачів правової допомоги / К. Л. Бойчук, С. М. Бреус, Т. І. Бугаєць, Л. О. Гриценко, Д. О. Пилипенко; за заг. ред. д.ю.н., доц. А. Б. Благої. - К., 2023. - 136 с.

25 мобільних бригад у 13 містах України, які надають соціально-психологічну допомогу постраждалим, які пережили насильство, та внутрішньо переміщеним особам. Унікальність послуг полягає в мобільності їх надання - спеціалістки/-ти бригад мають можливість виїжджати на виклики до найбільш важкодоступних місць, надавати послуги особам, які не мають доступу до закладів чи обмежені у пересуванні з різних причин. Соціально-психологічна допомога надається як мешканкам/-цям місцевих громад, так і внутрішньо переміщеним особам, що перебувають на їх території. До складу кожної з мобільних бригад входять два фахівці/-чині (психолог/-иня, соціальний/-а працівник/-ця), а також водій з автомобілем³⁷.

Кожна постраждала особа має право на безоплатне отримання соціальних послуг, медичної, соціальної, психологічної, правової допомоги. Отже, незаконною є відмова в наданні допомоги постраждалим особам у зв'язку із відсутністю місцевої реєстрації. Коли безпосередньої загрози життю або здоров'ю постраждалої особи немає, Ви можете також порекомендувати їй звернутись до таких органів та установ (ст. 6 ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству»). Проте важливо пам'ятати, що такі послуги та допомогу людина може отримати лише за її власним бажанням.

До загальних служб підтримки постраждалих осіб належать заклади, які, у тому числі, надають допомогу постраждалим особам:

- 1) центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- 2) притулки для дітей;
- 3) центри соціально-психологічної реабілітації дітей;
- 4) соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка);
- 5) центри соціально-психологічної допомоги;
- 6) територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг);
- 7) інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам.

До спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб належать притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі.

Соціально-психологічна допомога постраждалій особі надається мобільною бригадою безоплатно³⁸.

Притулок розраховано на тимчасове цілодобове перебування жінок, постраждалих від домашнього насильства, у тому числі, жінок із дітьми. Тут створені всі умови для комфортного проживання: є кухня, санвузол, дитячий

---

³⁷ Контакти мобільних бригад можна знайти за посиланням: <https://rozirvykolo.org/map-of-support/>

³⁸ Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: постанова КМ України від 22 серпня 2018 р. № 654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2018-%D0%BF#Text>

куточок, кабінет психолога, методична література. Проживання у закладі є безкоштовним та може тривати **до 90 днів**.

Поліцейський наголошує на можливості звернення до органу опіки та піклування за місцем проживання (перебування) **дитини, яка є свідком або постраждалою від домашнього насильства**. Для отримання допомоги слід звернутися до найближчого центру з надання безоплатної правової допомоги.

Будьте готовими, що постраждала не захоче змінювати своє життя. Людина має право зробити цей вибір, а ви у силах висловити своє занепокоєння, запропонувати підтримку, направити до тих, хто може допомогти.

Отже, постраждала особа має право на: дієвий, ефективний та невідкладний захист в усіх випадках насильства, недопущення повторних випадків насильства; звернення особисто або через свого представника до органів поліції; отримання від органів поліції повної та вичерпної інформації про її права, соціальні послуги, медичну, соціальну, психологічну допомогу, якими вона може скористатися; безоплатне отримання відповідно до законодавства соціальних послуг, медичної, соціальної та психологічної допомоги відповідно до її потреб; безоплатну правову допомогу у порядку; повагу до честі та гідності, уважне та гуманне ставлення з боку органів поліції; дотримання конфіденційності інформації особистого характеру, яка стала відома органам поліції під час роботи з постраждалою особою, та захист персональних даних; вибір фахівця залежно від статі (за можливості); відшкодування кривдниками завданих матеріальних збитків і шкоди, заподіяної фізичному та психічному здоров'ю; звернення до правоохоронних органів і суду з метою притягнення кривдників до відповідальності, застосування до них спеціальних заходів щодо протидії насильству; своєчасне отримання інформації про остаточні рішення суду та процесуальні рішення правоохоронних органів, пов'язані з розглядом факту вчинення стосовно неї насильства, зокрема пов'язані з ізоляцією кривдника або його звільненням; інші права, передбачені законодавством у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, а також міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України ³⁹.

ПАМ'ЯТКА

1. Своєчасно зафіксувати тілесні ушкодження

У разі, якщо Ви стали жертвою домашнього фізичного або сексуального насильства навіть якщо у Вас не має видимих ознак ушкоджень (наприклад синців чи подряпин), НЕГАЙНО вирушайте на прийом до лікаря у травмпункт/судово-медичного експерта, щоб своєчасно зафіксувати тілесні ушкодження і визначити ступінь їх тяжкості.

Надалі це допоможе притягнути Вашого кривдника до кримінальної відповідальності.

Для зняття таких пошкоджень можна звернутися до бюро судово-медичної експертизи у відповідній області.

---

³⁹ Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF>.

В подальшому висновок експерта буде вагомим доказом у суді.

2. Складіть письмову заяву про вчинення кримінального правопорушення

У разі вчинення фізичного або домашнього насильства, бажано НЕГАЙНО звернутись до районного відділення поліції для складання письмової заяви про вчинення кримінального правопорушення, до якого слід додати копію висновку судово-медичного експерта. У такій заяві слід коротко та чітко описати всі обставини справи. Також письмова заява може бути направлена, як цінний лист з повідомленням про доставку.

3. Що таке обмежувальний припис

Скористайтесь правом на винесення обмежувального припису.

Обмежувальний припис це – одне або кілька заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладання на нього обов'язків, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи. **Обмежувальний припис** виноситься судом строком від **1 до 6 місяців** (може бути продовжений до 6 місяців).

Що може входити в обмежувальне припис?

- 1) заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою;
- 2) усунення перешкод в користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю особи, яка постраждала;
- 3) обмеження спілкування з постраждалою дитиною;
- 4) заборона наблизитися на певну відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою;
- 5) заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває в місці, невідомому кривдникові, переслідувати її і в будь-який спосіб спілкуватися з нею;
- 6) заборона вести переписку, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.

Про видачу обмежувального припису варто звертатися в суд за місцем проживання (перебування) особи, яка постраждала.

Протягом 72 годин з моменту прийняття такої заяви суд приймає відповідне рішення.

4. Скористайтесь правом на безоплатну правову допомогу від держави

Якщо Ви потребуєте вирішення юридичних питань – скористайтесь своїм законним правом на безоплатну правову допомогу та звертайтеся до місцевих центрів з надання вторинної правової допомоги.

Однією з категорій осіб, яким надається безоплатна вторинна правова допомога, є жертви домашнього насильства. А це означає, що в разі, якщо Ви стали заручником такої ситуації, то маєте право на безоплатне представництво Ваших інтересів в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; складання процесуальних документів та захист.

У місцевому центрі Ви зможете отримати консультацію з правових питань, а також допомогу у складенні таких найтипівіших документів до суду, які впливають із вчинення насильства в сім'ї, а саме:

- позовна заява про розірвання шлюбу;
- позовна заява про визначення місця проживання дитини;
- позовна заява про усунення перешкод щодо участі у вихованні та спілкуванні з дитиною батька/матері, який проживає окремо від дитини;
- позовна заява про визнання особи такою, що втратила право користування житловим приміщенням;
- позовна заява про усунення перешкод у праві користування житловим приміщенням;
- заява в рамках окремого провадження про видачу обмежувального припису стосовно кривдника;
- позовна заява про поділ майна, набутого під час шлюбу;
- інші правові та процесуальні документи.

Які документи потрібні для отримання безоплатної правової допомоги

Безкоштовну первинну консультацію Ви можете отримати з будь якого питання, а от для призначення юриста чи адвоката потрібно надати такі документи:

- копії паспорта та реєстраційної картки платника податків;
- один з перелічених нижче документів:
  - витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, у якому міститься інформація про вчинення злочину, пов'язаного з насильством;
  - талон-повідомлення про вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством, виданий уповноваженим підрозділом органу Національної поліції, за формою, затвердженою МВС;
  - копія протоколу про вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення;
  - копія постанови про накладення адміністративного стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з насильством;
  - копія заяви до суду про видачу або продовження обмежувального припису стосовно кривдника;
  - рішення суду про видачу або продовження обмежувального припису стосовно кривдника;
  - копія винесеного працівником уповноваженого підрозділу органів Національної поліції термінового заборонного припису;
  - направлення постраждалих осіб до центру з надання БВПД, складене за формою, затвердженою Міністерством соціальної політики України (видається районними, районними у м. Києві і м. Севастополі державними адміністраціями, виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад, чи загальними/спеціалізованими службами підтримки постраждалих осіб).

Натомість навіть якщо вище перелічених документів Ви не маєте, юристи місцевих центрів нададуть Вам первинну консультацію та спрямують до партнерів – провайдерів надання правової та інших видів допомоги⁴⁰.

Слід зазначити, що електронні докази у вигляді смс повідомлень та запису телефонних розмов є підтвердженням факту вчинення психологічного насильства та враховуються судом для всебічного, повного та об'єктивного розгляду справи (скріншоти повідомлень з телефону та планшету, роздруківки з Viber). Встановивши, що зміст конкретних фраз, лексики та характеру використання мовних засобів, які ОСОБА_2 застосовує у переписці з колишньою дружиною та малолітнім сином, дає підстави для висновку, що його дії слід кваліфікувати як домашнє насильство у формі психологічного насильства, що небезпідставно викликає у заявника побоювання за свою безпеку та безпеку своїх рідних і завдає шкоди психічному здоров'ю, в першу чергу, малолітнього сина сторін, судом обґрунтовано заборонено ОСОБА_2 вести листування, телефонні переговори та у будь-якій спосіб спілкуватись або контактувати через інші засоби зв'язку з ОСОБА_1 та постраждалою дитиною ОСОБА_3 особисто і через третіх осіб⁴¹.

---

⁴⁰ Як протидіяти домашньому насильству: юристи дали алгоритм <https://zib.com.ua/ua/142104-yak-protidiyati-domashnomu-nasilstvu-yuristi-dali-algoritm-d.html>

⁴¹ Постанова ВС від 12 березня 2020 року Справа № 159/4550/19

2. ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству визначено в розділі V Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», зокрема у статті 24 (Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству):

До спеціальних заходів протидії домашньому насильству належать:

- 1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника;
- 2) обмежувальний припис стосовно кривдника;
- 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;
- 4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника - спеціальний захід протидії домашньому насильству, що виноситься кривднику уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України в разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення.

Обмежувальний припис стосовно кривдника - встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи.

Взяття на профілактичний облік кривдників і проведення з ними профілактичної роботи - здійснення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України організаційно-практичних заходів щодо контролю за поведінкою кривдника з метою недопущення повторного вчинення домашнього насильства, дотриманням ним тимчасових обмежень його прав і виконанням обов'язків, покладених на нього у зв'язку з учиненням домашнього насильства.

Поліцейські застосовують тільки два спеціальні заходи протидії і домашньому насильству: терміновий заборонний припис стосовно кривдника; взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи.

Направлення кривдника на проходження програми для кривдників комплекс заходів, що формується на основі результатів оцінки ризиків і спрямований на зміну насильницької поведінки кривдника, формування в нього нової, неагресивної психологічної моделі поведінки у приватних стосунках, відповідального ставлення до своїх вчинків та їх наслідків, у тому числі до виховання дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі й обов'язки жінок і чоловіків.

2.1. Винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників

У разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України (далі – уповноважений підрозділ поліції) **вноситься кривднику терміновий заборонний припис стосовно кривдника** (далі – припис) **терміном до 10 діб** (додаток 1).

Припис вноситься за заявою постраждалої особи, а також за власною ініціативою працівника уповноваженого підрозділу поліції за результатами оцінки ризиків (додаток 4).

Припис може *містити такі заходи*: зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи; заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи; заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

Під час винесення припису щодо кривдника, яка на день винесення припису не досягла вісімнадцятирічного віку та має спільне місце проживання (перебування) з постраждалою особою до такої особи застосовується лише заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою ⁴².

Під час вирішення питання про винесення припису пріоритетом є безпека постраждалої особи. Ця вимога поширюється також на місце спільного проживання (перебування) постраждалої особи та кривдника незалежно від їх майнових прав на відповідне житлове приміщення.

Припис складається в одному примірнику з утворенням двох копій через самокопіювальний папір. Оригінал припису вручається кривднику під підпис, перша копія - постраждалій особі або її представнику, друга копія залишається у працівника уповноваженого підрозділу поліції.

Якщо домашнє насильство вчинено кількома особами, працівник уповноваженого підрозділу поліції вносить припис стосовно кожного кривдника окремо.

Якщо від домашнього насильства постраждали декілька осіб, працівник уповноваженого підрозділу поліції вносить припис кривднику щодо кожної постраждалої особи.

Дія припису припиняється в разі застосування до кривдника судом адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту або обрання щодо нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою під час кримінального провадження.

Кривдник, стосовно якого винесено припис, згідно з яким він повинен залишити місце спільного проживання (перебування) з постраждалою особою, зобов'язаний повідомити про місце свого тимчасового перебування уповноважений підрозділ поліції за місцем учинення домашнього насильства. Повідомлення кривдника до уповноваженого підрозділу поліції про місце свого

---

⁴² Порядок винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: затв. наказом МВС України від 01.08.2018 № 654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0965-18>.

тимчасового перебування фіксується в журналі реєстрації повідомлень про місце тимчасового перебування кривдника, якому винесено терміновий заборонний припис стосовно кривдника.

Працівники уповноваженого підрозділу поліції можуть у встановленому чинним законодавством України порядку застосовувати поліцейські заходи примусу для виселення з житлового приміщення кривдника, якщо припис передбачає зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, а кривдник відмовляється добровільно його залишити.

У випадку невиконання припису кривдник несе відповідальність згідно зі статтею 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування).

Практика свідчить, що суд не притягує кривдника до адміністративної відповідальності за невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування виходячи з наступних підстав:

- терміновий заборонний припис складено нерозбірливо;
- в протоколі не конкретизовано об'єктивну сторону адміністративного правопорушення, не зазначено дати вчинення та суті адміністративного правопорушення, не вказано у чому полягали конкретні дії, які було кваліфіковано як домашнє насильство⁴³;
- не вказано у протоколі місце вчинення правопорушення, місце проживання правопорушника, місце проживання потерпілої⁴⁴;
- в протоколі відсутні відомості на підтвердження роз'яснення прав та обов'язків, передбачених ст. 63 Конституції України, ст. 268 КУпАП⁴⁵;
- відсутність підтвердження того, що особа була ознайомена під підпис з терміновим заборонним приписом:

«в матеріалах даної адміністративної справи відсутні будь які докази порушення ОСОБА_1 термінового заборонного припису, оскільки терміновий заборонний припис стосовно кривдника, який наявний в матеріалах даної адміністративної справи, складений **НЕРОЗБІРЛИВО І НЕЧИТАЄМО** підтвердження того, що особа була ознайомена під підпис з даним терміновим заборонним приписом в матеріалах адміністративної справи відсутні»⁴⁶;

УВАГА!!!! Терміновий заборонний припис є обґрунтовано винесеним та юридично діючим, навіть коли кривдник відмовляється його підписувати, про що в ньому робиться відповідний запис «Кривдник від підпису відмовився в присутності» (додаток 1)⁴⁷.

- до протоколу про адміністративне правопорушення не було долучено копії термінового заборонного припису, в самому протоколі не вказано строк дії заборони.

⁴³ Справа №345/4259/21

⁴⁴ Справа №664/83/21

⁴⁵ Справа №613/726/21

⁴⁶ 01 квітня 2020 р. м. Житомир, справа № 296/256/20

⁴⁷ Порядок винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: затв. наказом МВС України від 01.08.2018 № 654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0965-18>.

«Однак, до протоколу про адміністративне правопорушення не було долучено копії даного заборонного припису, в самому протоколі не вказано строк дії заборони, у зв'язку з чим суддя позбавлений можливості винести законне і обґрунтоване рішення»⁴⁸.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду при розгляді адміністративної справи №524/5741/16-а (Постанова від 20.05.2020 р.) зазначив, що попри той факт, що матеріали справи неодноразово направлялись на дооформлення, всі недоліки усунуті не були, тоді як рапорти, складені на виконання цих недоліків, по-перше, не можуть замінити собою протоколу про адміністративне правопорушення, а по-друге, поліцейський є зацікавленою особою, а тому його рапорт не може бути доказом вчинення адміністративного правопорушення.

Судом було повернуто матеріали на дооформлення через відсутність в протоколі дитини-свідка, яка автоматично стає потерпілою. Суд зробив акцент на застосуванні концепції «дитина-свідок – дитина-постраждала від домашнього насильства», за наявності відповідних підстав⁴⁹.

2.2. Взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством

З моменту виявлення факту вчинення домашнього насильства уповноважений підрозділ поліції бере на профілактичний облік кривдника на встановлений законодавством строк і проводить з ним профілактичну роботу.

Дитину-кривдника (до 18 років, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі) беруть на профілактичний облік працівники підрозділів ювенальної превенції відповідно до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України⁵⁰.

Підставами для поставлення кривдника на профілактичний облік є:

– складений адміністративний протокол про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення;

– терміновий заборонний припис стосовно кривдника, винесений працівником уповноваженого підрозділу поліції;

– отримання уповноваженим підрозділом поліції в установленому законом порядку інформації про видачу судом обмежувального припису кривднику (п. 6 ст. 26 Закону та ст. 350-8 Цивільного процесуального кодексу);

– рішення суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування);

⁴⁸ 22 квітня 2020 р. м. Житомир справа № 295/452-/20

⁴⁹ Постанова від 28.07.2021 року у справі №174/487/2121.

⁵⁰ Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#n15>.

- відкриття кримінального провадження стосовно кривдника у зв'язку з вчиненням ним домашнього насильства чи насильства за ознакою статі;
- повідомлення установи виконання покарань про звільнення від відбування покарання кривдника, засудженого за вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі.

Профілактичний облік дітей – це комплекс заходів із взяття на облік, наповнення та підтримання в актуальному стані баз даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС, стосовно дітей, щодо яких здійснюється профілактична робота. Профілактичний облік дітей із заведенням обліково-профілактичної справи триває строком один рік з моменту взяття на облік, якщо інше не передбачено вироком суду, який набрав законної сили ⁵¹.

Взяттю на профілактичний облік підлягає дитина:

- 1) засуджена до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі;
- 2) звільнена за рішенням суду від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру без поміщення до школи або професійного училища соціальної реабілітації для дітей, які потребують особливих умов виховання;
- 3) звільнена зі спеціальної виховної установи;
- 4) вчинила домашнє насильство в будь-якій формі (дитина-кривдник), передбачене статтею 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також щодо якої винесено терміновий заборонний припис чи виданий обмежувальний припис;
- 5) яка впродовж року два і більше разів була притягнута до адміністративної відповідальності;
- 6) яка впродовж року два і більше разів самовільно залишала сім'ю, навчально-виховний заклад чи спеціальну установу для дітей;
- 7) яка вчинила булінг (цькування) учасника освітнього процесу.

Підставами для взяття дитини на профілактичний облік є:

- 1) вирок (постанова) суду, що набрав(ла) законної сили, про застосування до дитини покарання, не пов'язаного з позбавленням волі;
- 2) рішення суду про звільнення дитини від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру, крім випадків, коли дитину направляють до школи або професійного училища соціальної реабілітації для дітей, які потребують особливих умов виховання;
- 3) довідка про звільнення зі спеціальної виховної установи для дітей;
- 4) матеріали, які підтверджують факт вчинення дитиною домашнього насильства (копія термінового заборонного чи обмежувального припису, постанови суду щодо притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення);
- 5) рапорт поліцейського підрозділу ЮП про дитину, яка впродовж року два і більше разів притягалася до адміністративної відповідальності, з долученням копій постанов суду про притягнення до адміністративної відповідальності;

---

⁵¹ Порядок взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України: затв. наказом МВС України від 25.02.2019 № 124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19#n14>.

б) рапорт поліцейського підрозділу ЮП щодо виявлення дитини, яка впродовж року два і більше разів самовільно залишала сім'ю, навчально-виховний заклад чи спеціальну установу для дітей, з долученням витягів з Єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події щодо зареєстрованих фактів безвісного зникнення дитини;

7) копія постанови суду щодо притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення дитини чи батьків або осіб, які їх замінюють⁵².

Суддя у разі видачі обмежувального припису кривднику у встановлений законом строк інформує уповноважені підрозділи органів Національної поліції України за місцем проживання (перебування) постраждалої особи для взяття кривдника на профілактичний облік, а також районні, районні в містах Києві і Севастополі державні адміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад за місцем проживання (перебування) постраждалої особи.

Строки ведення профілактичного обліку кривдників устанавлюються:

– відповідно до строків застосування заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків, передбачених обмежувальним приписом стосовно кривдника, а в разі продовження припису – на встановлений судом строк;

– упродовж одного року з дня виявлення останнього факту вчинення домашнього насильства у випадку, коли обмежувальний припис стосовно кривдника судом не виносився;

– упродовж одного року з дня накладення судом адміністративного стягнення за вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі;

– до набрання законної сили вирокон суду у кримінальному провадженні, відкритому стосовно кривдника у зв'язку з вчиненням ним домашнього насильства чи насильства за ознакою статі;

– до погашення або зняття судимості за кримінальне правопорушення, пов'язане з учиненням домашнього насильства.

Профілактична робота уповноваженого підрозділу поліції спрямована на здійснення заходів із запобігання та протидії домашньому насильству, контроль за поведінкою кривдника за місцем проживання/перебування та проведення з ним профілактичної роботи з метою недопущення скоєння повторних фактів домашнього насильства; контроль за дотриманням вимог заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладенням на нього обов'язків шляхом щотижневого спілкування з кривдником, а у разі необхідності з постраждалою особою за місцем проживання/перебування, навчання та/або місцем роботи, іншими місцями, які часто відвідують ці особи.

Профілактика адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей це діяльність підрозділів НПУ, спрямована на виявлення та усунення причин і умов, що призводять до вчинення дітьми адміністративних і кримінальних правопорушень.

---

⁵² Про затвердження змін до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС від 25.06.2020 № 448. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0738-20#Text>.

2. Зняття кривдника з профілактичного обліку здійснюється уповноваженим підрозділом поліції, на території обслуговування якого перебуває на профілактичному обліку кривдник, у зв'язку з настанням однієї з підстав:

- відсутність повторних випадків учинення кривдником домашнього насильства впродовж одного року з дня взяття на профілактичний облік;
- закінчення строку дії обмежувального припису стосовно кривдника;
- закриття справи про адміністративне правопорушення стосовно кривдника;
- закриття кримінального провадження за відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення, розпочатого у зв'язку з вчиненням кривдником домашнього насильства чи насильства за ознакою статі;
- погашення або зняття судимості за кримінальне правопорушення, пов'язане з учиненням домашнього насильства;
- набрання законної сили виправдувальним вироком суду, вироком суду щодо призначення покарання у вигляді позбавлення волі за кримінальне правопорушення, пов'язане з учиненням домашнього насильства;
- рішення суду про оголошення особи померлою чи визнання безвісно відсутньою або отримання свідоцтва про її смерть.

Підставами для зняття дитини з профілактичного обліку є:

- 1) досягнення нею 18-річного віку;
- 2) закінчення строку покарання, визначеного вироком суду;
- 3) набрання законної сили вироком суду щодо призначення покарання у вигляді позбавлення волі;
- 4) рішення суду про визнання дитини в установленому законом порядку померлою чи безвісно відсутньою або отримання офіційного документа про смерть дитини;
- 5) відсутність випадків вчинення домашнього насильства впродовж року після останнього такого факту;
- 6) відсутність випадків вчинення адміністративного та/або кримінального правопорушення впродовж року з моменту взяття на облік;
- 7) відсутність випадків самовільного залишення сім'ї, навчально-виховного закладу чи спеціальної установи для дітей упродовж року з моменту взяття на облік;
- 8) обрання стосовно дитини, яка перебуває на обліку, запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою;
- 9) відсутність випадків вчинення булінгу (цькування) впродовж року після останнього такого факту⁵³.

Працівник уповноваженого підрозділу поліції, відповідальний за організацію роботи з особами, які перебувають на профілактичному обліку, після завершення встановленого строку, але не пізніше трьох днів з дати виникнення підстав для зняття кривдника з профілактичного обліку за рішенням керівника уповноваженого підрозділу поліції, вносить відповідні зміни до інформаційно-

---

⁵³ Про затвердження змін до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС від 25.06.2020 № 448. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0738-20#Text>.

телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України».

3. Порядок взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України регламентується наказом МВС України від 25 лютого 2019 р. № 124.

Рішення про поставлення кривдника на профілактичний облік приймає керівник територіального (відокремленого) уповноваженого підрозділу поліції протягом доби за результатами розгляду матеріалів, які є підставою для поставлення кривдника на профілактичний облік з внесенням відомостей до журналу реєстрації осіб, які перебувають на профілактичному обліку за вчинення домашнього насильства, який ведеться в електронному вигляді, а в разі відсутності такої можливості – у друкованому вигляді.

2.3. Здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії

Уповноважений підрозділ поліції та інші підрозділи поліції, уповноважені на здійснення заходів із запобігання та протидії домашньому насильству, **забезпечують контроль за поведінкою кривдника** за місцем проживання/перебування та проведення з ним профілактичної роботи з метою недопущення скоєння повторних фактів домашнього насильства.

Уповноважений підрозділ поліції здійснює контроль за дотриманням вимог заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладенням на нього обов'язків шляхом щотижневого спілкування з кривдником, а в разі необхідності з постраждалою особою за місцем проживання/перебування, навчання та/або місцем роботи, іншими місцями, які часто відвідують ці особи.

Контроль за організацією роботи щодо взяття на профілактичний облік кривдника, проведення з ним профілактичної роботи та зняття з такого обліку здійснюється керівником уповноваженого підрозділу поліції⁵⁴.

---

⁵⁴ Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.08.2018 № 654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0965-18>.

3. ВЗАЄМОДІЯ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

3 лютого 2022 року через повномасштабне вторгнення на територію України та тимчасової окупації її окремих територій країною-сусідом-агресором виникли прогалини координації та взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. До типових та найбільш поширених прогалин можна віднести порушення у взаємодії, а також недодержання прав осіб на інформацію про можливі шляхи захисту від домашнього насильства та притягнення кривдників до відповідальності.

До того часу, взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, передбачала:

- взаємне інформування **не пізніше однієї доби** про виявлені факти домашнього насильства, з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом;

- реагування на випадки домашнього насильства відповідно до компетенції та з урахуванням оцінки ризиків, що загрожують постраждалій особі;

- узгодження заходів реагування на випадки домашнього насильства та надання дієвої допомоги постраждалим особам, що здійснюються різними суб'єктами;

- розроблення та виконання відповідно до компетенції програм для кривдників;

- розроблення та виконання відповідно до компетенції програм із запобігання та протидії домашньому насильству;

- організацію здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству відповідно до компетенції;

- обмін досвідом у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

- скоординовану міжвідомчу підготовку фахівців, які представляють суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

- здійснення спеціально уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству моніторингу дотримання вимог законодавства суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, розроблення пропозиції щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування.

Суб'єкти, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, залучають до співпраці з організації та здійснення таких заходів і надання дієвої допомоги постраждалим особам громадські об'єднання, іноземні неурядові організації та інших заінтересованих осіб, а також забезпечують висвітлення таких заходів і діяльності в засобах масової інформації з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом.

Діяльність суб'єктів спрямована на запобігання та протидію насильству і ґрунтується на таких засадах:

- гарантування безпеки постраждалим особам та надання правової допомоги, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини;
- забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- конфіденційності інформації про постраждалих осіб та осіб, які повідомили про вчинення насильства;
- врахування особливих потреб та інтересів постраждалих осіб, зокрема осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку⁵⁵.

Окрім реалізації принципу безпеки, важливо дотримуватись так само наступних принципів міжвідомчої взаємодії, як:

- збереження конфіденційності;
- партнерство;
- колективне управління;
- стратегічне планування;
- комплексні послуги;
- звітність та документування;
- своєчасний обмін інформацією⁵⁶.

Органи Національної поліції, подають щокварталу до Мінсоцполітики узагальнені дані про результати здійснення ними повноважень у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі⁵⁷.

Суб'єкти проводять інформаційну кампанію щодо запобігання та протидії насильству серед усіх категорій населення, роз'яснення його форм, проявів і наслідків. Особлива роль належить розповсюдженню інформації у навчальних закладах та формуванню небайдужого ставлення до будь-яких фактів домашнього насильства.

Уповноважені особи в органах виконавчої влади здійснюють координацію запобіжних заходів у сфері запобігання домашньому насильству.

Активну участь у здійсненні запобіжних заходів (проведенні інформаційних компаній, тренінгів, обміну інформацією, надання допомоги) можуть брати громадські об'єднання, іноземні неурядові організації, міжнародні організації, інші юридичні та фізичні особи відповідно до ст. 17 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а також здійснювати інші заходи, передбачені ст. 14 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Окремі аспекти щодо повноважень суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі.

1. Сільські, селищні, міські, районні у містах ради їх виконавчі органи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (приймають заяви і повідомлення про

⁵⁵ Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF>.

⁵⁶ Забезпечення надання правових послуг особам, постраждалим від домашнього насильства : практичний посібник для надавачів правової допомоги / К. Л. Бойчук, С. М. Бреус, Т. І. Бугаєць, Л. О. Гриценко, Д. О. Пилипенко; за заг. ред. д.ю.н., доц. А. Б. Благоті. — К., 2023. — 136 с.

⁵⁷ Там само.

вчинення насильства, вживають заходів для його припинення, надають допомогу постраждалим особам).

2. Служби у справах дітей (розробляє заходи щодо захисту прав і законних інтересів дитини, яка постраждала від домашнього насильства, та дитини, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі, та організовує їх здійснення; порушує перед органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування питання про притягнення до відповідальності згідно із законом посадових осіб у разі невиконання або неналежного виконання ними обов'язків під час виявлення фактів домашнього насильства, у роботі з дітьми, які постраждали від домашнього насильства, та дітьми, які вчинили домашнє насильство у будь-якій формі).

3. Органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти (проводять виховну роботу та організовують роботу практичного психолога та/або соціального педагога з постраждалими дітьми);

4. Органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я (надають невідкладну медичну допомогу, забезпечують проведення необхідного медичного обстеження постраждалих осіб, які звернулися особисто або направлені іншими суб'єктами, та документують результати обстеження, забезпечують проведення діагностичних, лікувально-профілактичних заходів; за необхідності слід звертатися за місцем проживання або за телефоном 103).

5. Центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги (забезпечують надання безоплатної правової допомоги постраждалим особам, ознайомитися з контактами центрів можна на сайтах legalaid.gov.ua або Мінюста України <https://minjust.gov.ua/news/info/adresi-tsentriv-znadannya-bezoplatnoi-pravovoi-dopomogi>. Єдиний телефонний номер системи безоплатної правової допомоги – 0 800 213 103).

6. Суди (розглядають справи, які стосуються домашнього насильства позови щодо відшкодування збитків, заподіяних у результаті домашнього насильства, на отримання обмежувального припису стосовно кривдника, а також позови на розділ майна, на визначення місця проживання дітей, на аліменти, розлучення тощо).

7. Прокуратура (підтримує публічне обвинувачення в суді, здійснює організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням та нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку).

8. Уповноваженні органи з питань пробації (організують та контролюють виконання вироків суду та інших судових рішень і застосування передбачених законом засобів виправлення засуджених).

9. Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (надають необхідні юридичні, психологічні, соціальні послуги, консультації та допомогу. Контакти можна знайти на сайті Міністерства соціальної політики msp.gov.ua в розділі «Громадянам»/ «Запобігання та протидія домашньому насильству та жорстокому поводженню з дітьми»/ «Інші»/ «Додаткові матеріали»).

10. Притулки для дітей (надають соціальний захист дітям, які опинились у складних життєвих обставинах, залишили сім'ї, навчальні заклади, не мають належних житлово-побутових і психолого-педагогічних умов для забезпечення нормальної життєдіяльності дітей, надання їм можливості навчатися, працювати та змістовно проводити дозвілля).

11. Центри соціально-психологічної реабілітації дітей (надають соціальний захист, комплекс соціальних послуг для дітей, прийнятих до центру, сприяють поверненню дитини до біологічної сім'ї; надають психологічну та інших видів допомоги батькам (або особам, які їх замінюють)).

12. Соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка) (надають соціальний захист для дітей, створюють соціально-побутові умови для забезпечення нормальної життєдіяльності дітей, навчання, праці та змістовного дозвілля, надають дітям комплексну соціальну, психологічну, педагогічну, медичну, правову та іншу допомогу, проводять психолого-педагогічну корекцію з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини).

13. Центри соціально-психологічної допомоги (надають підтримку фізичного та психічного стану, соціально-педагогічну, психологічну, реабілітаційну та консультативну допомогу дітям з інвалідністю та їх сім'ям, розширюють коло їх спілкування; розвивають особисті та творчі здібності дітей та молоді з різними фізичними та психічними вадами). Надають цілодобову допомогу та тимчасовий притулок строком до 90 діб за направленням мобільної групи за наявності вільних місць (ця умова є обов'язковою).

14. Мобільні бригади соціально-психологічної допомоги надають екстрену та планову соціально-психологічну допомогу постраждалим, у тому числі особам до 18 років, шляхом реагування та виїзду на випадки домашнього насильства у спеціально організованому транспорті або у спеціально відведеному/адаптованому приміщенні на базі центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Мобільні групи поліції інформують, а у випадку необхідності викликають мобільні бригади соціально-психологічної допомоги.

15. Територіальні центри соціального обслуговування (надають необхідну допомогу людям похилого віку в адаптації до сучасних умов життя, створюють можливості для розширення кола спілкування та обміну досвідом, допомагають формувати активну соціальну позицію в суспільстві).

16. Громадські та релігійні організації надають юридичні та психологічні консультації особам, які зазнають домашнього насильства.

17. Кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей (забезпечення належного реагування в межах компетенції на звернення громадян про факти домашнього насильства, інформування та консультування з питань запобігання та протидії домашньому насильству та інші. Звернення приймаються за скороченим телефонним номером 1688).

18. Обласні військові адміністрації забезпечують надання потерпілому психологічної та юридичної допомоги. Постраждалу особу інформують про її права та соціальні послуги, якими вона може скористатися навіть у мовах воєнного стану, зокрема тимчасове розміщення в безпечному місці проживання.

Контакти найближчих установ та організацій можна дізнатись за телефоном Національної «гарячої лінії» з протидії домашньому насильству 116-123 (цілодобово та безкоштовно з мобільних телефонів).

© Офіційний сайт Національної поліції: <https://www.npu.gov.ua/gromadyanam/protidiya-domashnomu-nasilstvu-main/protidiya-domashnomu-nasilstvu.html>

Як отримати допомогу

Національна «гаряча лінія» з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації

0-800-500-335 Безкоштовний номер з мобільного	116-123 Короткий безкоштовний номер з мобільного
102 Виклик поліції	0-800-213-103 Контакт-центр системи безоплатної правової допомоги

Не можете телефонувати? Відправте повідомлення!

Чат-боти протидії домашньому насильству та правової допомоги

Вітаю!

Я – чат бот у Телеграмі.

Я можу допомогти вам у протидії домашньому насильству. Звертайтеся 🍌

Наші чат боти

@police_helpbot

@UDPLNPBOT

@LegalAidUkraineBot

@Non_Violence_Bot

ДОДАТКИ

Додаток 1

Серія АА № 000000

ТЕРМІНОВИЙ ЗАБОРОННИЙ ПРИПИС СТОСОВНО КРИВДНИКА

"__" _____ 20__ року

(тип, назва населеного пункту)

Я, _____

(посада, найменування уповноваженого підрозділу поліції, звання, прізвище, ім'я, по батькові працівника, який вніс терміновий заборонний припис стосовно кривдника)

згідно зі статтею 25 Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству" та з урахуванням існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи вніс цей терміновий заборонний припис стосовно|

_____, стаття: жін. чол.
(прізвище, ім'я, по батькові особи, яка вчинила домашнє насильство)

дата народження __.__.____, громадянство _____, місце проживання _____, місце реєстрації _____, номер контактного телефону _____, місце роботи (навчання), посада _____

особу встановлено _____
(назва документа, що посвідчує особу, підтверджує громадянство України або спеціальний статус особи, серія, №, ким і коли виданий)

чи притягався (дос) раніше до адміністративної або кримінальної відповідальності: так _____; ні
(вказати статті КУпАП або КК України)

у зв'язку зі скоєнням ним (нею) домашнього насильства _____
(підкреслити потрібне: фізичне, економічне, психологічне, сексуальне та вкласти стислий зміст правопорушення)

стосовно постраждалої особи _____
(прізвище, ім'я, по батькові особи, яка постраждала від домашнього насильства)

які перебувають у стосунках (підкреслити потрібне): подружжя; колишнє подружжя; наречені; мати (батько) або дитина (діти) одного з подружжя (колишнього подружжя); інший з подружжя (колишнього подружжя); які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти; мають спільну дитину (дітей); батьки (мати, батько) і дитина (діти); дід (баба) та онук (онука); прадід (прабаба); правнук (правнучка); вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка); рідний брат і сестра; інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця); двоюрідні брати і сестри; двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онука); діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну(их) дитину (дітей), яка (які) не є спільною(ими) або всиновленою(ими); опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням; прийомні батьки; батьки-вихователі; патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти; діти-вихованці, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя; інші родичі, інші особи, які

пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання згідно зі статтею 3 Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству".

Заходи термінового заборонного припису стосовно кривдника: зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи;
 заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи;
 заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника внісений строком на ____ днів з ____ год ____ хв ____.____ та діє до ____ год ____ хв ____.____
(дата) (дата)

Особі, стосовно якої внісено терміновий заборонний припис, роз'яснено положення статті 173² КУпАП про притягнення до відповідальності за невиконання термінового заборонного припису стосовно кривдника, зобов'язання повідомити про місце свого тимчасового перебування уповноважений підрозділ Національної поліції України за місцем учинення домашнього насильства, а також про право оскарження термінового заборонного припису стосовно кривдника до суду

(підпис, П.І.Б. особи, який внісено терміновий заборонний припис стосовно кривдника)

Підпис працівника уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України, який вніс терміновий заборонний припис стосовно кривдника

(підпис, П.І.Б.)

Підпис постраждалої особи (її представника) про отримання копії термінового заборонного припису стосовно кривдника та надання згоди на обробку персональних даних згідно із Законом України "Про захист персональних даних"

(підпис, П.І.Б.)

Підпис кривдника про отримання термінового заборонного припису стосовно кривдника

(підпис, П.І.Б.)

Кривдник від підпису відмовився в присутності

(підпис працівника уповноваженого підрозділу поліції, який вніс терміновий заборонний припис стосовно кривдника)

(П.І.Б.)

(підпис постраждалої особи (її представника))

(П.І.Б.)

(підпис свідка(ів) (у разі наявності))

(П.І.Б.)

(до термінового заборонного припису стосовно кривдника додається (значити потрібно))

Начальнику Управління-служби у справах дітей _____ районної у м. _____ р-ні _____

« _____ (ПІБ) _____ року народження
Проживаю за адресою: _____

тел.: +38 (0) _____
електронна адреса відсутня

В інтересах: _____ (ПІБ) _____ року народження
Проживає за адресою: _____

ЗАЯВА-ПОВІДОМЛЕННЯ

про вчинення адміністративного правопорушення за ч. 1 ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення стосовно малолітньої дитини

Я, _____ (ПІБ) _____, є матір'ю малолітньої дитини _____ (ПІБ) _____. Наразі ми з батьком наших спільних дітей, _____ (ПІБ) _____, знаходимося в процесі розривання шлюбу: спільно ми не проживаємо та не ведемо спільного господарства через те, що протягом тривалого часу з боку _____ (ПІБ) _____ щодо мене та наших спільних малолітніх дітей почали проявлятися ознаки домашнього насильства, що зокрема, полягали у залякуванні, погрози фізичної розправою, завданні фізичного та душевного болю, психологічному тиску, переслідуванні, відібранні кишенькових грошей тощо.

Саме тому, наш спільні діти, в тому числі, і _____ (ПІБ) _____, наразі проживають разом зі мною.

Так, відповідно до Закону України «Про заборону та протидію домашньому насильству», домашнє насильство - діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь (ч. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про заборону та протидію домашньому насильству»).

Факт вчинення домашнього насильства з боку _____ (ПІБ) _____, щодо мене, _____ (ПІБ) _____, та наших спільних дітей, проявляється у наступному:

мені _____ (ПІБ) _____ мені _____ (ПІБ) _____, у присутності наших спільних дітей завдав стусанок, штовхання, _____ (ПІБ) _____ мені, _____ (ПІБ) _____, та наших спільних дітей, завдавав психологічне насильня, що проявлялося у залякуванні, словесних образах, погрозах, переслідуванні та приниженні;

_____ (ПІБ) _____ мене, _____ (ПІБ) _____, та наших спільних дітей почав виганяти з фактичного місця проживання за адресою _____ та відібрав кишенькові гроші.

Відтак, психологічне насильство - форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевільності особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку

третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, неадекватність звести собі або завдати шкоди психічному здоров'ю особи (ч. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про заборону та протидію домашньому насильству»).

Фізичне насильство - форма домашнього насильства, що включає депresi, стусани, штовхання, шпигання, хусяння, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоев, мордування, запліднення тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпечній, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, запліднення смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру (ч. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про заборону та протидію домашньому насильству»).

Економічне насильство - форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення жилими, їжі, одягу, іншого майна, хусяння чи докучливі або можливі корисуватися нічим, залишення без догляду чи лікування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, здійснювати до праці, заборону навчатися на інші правопорушення економічного характеру (ч. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про заборону та протидію домашньому насильству»).

В свою чергу, особою, яка постраждала від домашнього насильства (постраждалою особою), є особа, яка зазнала домашнього насильства у будь-якій формі (ч. 8 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про заборону та протидію домашньому насильству»).

Окрім того, дитиною, яка постраждала від домашнього насильства (постраждалою дитиною), є особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства (ч. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про заборону та протидію домашньому насильству»).

В свою чергу, слід зазначити, що (ПІБ) _____ не тільки вчиняє домашнє насильство, чим порушує норми адміністративного законодавства України, а ще й своїми прогніраваними діями сприяє піриву мого авторитету, як матері, чим порушує суспільні норми моралі. Наші діти часто стають свідками сімейних сварок та досить взаємозв'язують розлучення батьків, адже знаходяться в такому віці, коли формуються їх розуміння суспільних цінностей та моралі, і особливо потребує материнської турботи та піклування. А дії мого чоловіка ще більше травмують дитячу психіку.

Звертаюсь до Управління-служби у справах дітей _____ районної у м. _____ р-ні, бо відповідно до ст. 10 Закону України «Про охорону дитинства» держава здійснює захист дитини від усіх форм домашнього насильства та інших проявів жорстокого поводження з дитиною, експлуатації, включаючи сексуальне насильство, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють.

Крім того, дією ж статтею передбачено, що дитина вправі особисто звернутися до органу опіки та піклування, служби у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, ~~код-дирекції~~ код-дирекції з питань заборону та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, інших уповноважених органів за захистом своїх прав, свобод і законних інтересів.

Окрім того, дією ж статтею передбачено, що розголошення чи публікація будь-якої інформації про дитину, що може заплідити їй шкоду, без згоди законного представника дитини забороняється.

Оскільки, ~~європейським~~ європейським законодавством, керуючись Законом України «Про заборону та протидію домашньому насильству», Законом України «Про охорону дитинства»,

ПРОШУ:

1) Вжити відповідних заходів, передбачених Порядком взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері заборону та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 638, щодо припинення насильницьких дій з боку _____ (ПІБ) _____, 20 квітня 1975 року народження, щодо нашої спільної малолітньої дитини, _____ (ПІБ) _____, 23.09.2015 року народження.

2) Відповісти на мою заяву-повідомлення наляти у встановлений ст. 20 Закону України «Про звернення громадян» нарочно.

« _____ 20 _____ року _____ Прізвище, ім'я та по батькові _____

Начальнику _____ ВП ДВН ГУНП України у _____ області _____

_____ (ПІБ) _____ року народження
 РНОКПП _____
 паспорт _____, виданий РВ ДМУ ГУ
 МВС України у _____ області _____
 фактично мешкаю за адресою: _____
 тел.: + 38 (0) _____
 електронна адреса відсутня _____

ЗАЯВА
про вчинення адміністративного правопорушення за ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення

У період з 2012 року і по теперішній час я, _____ (ПІБ) _____, та _____ (ПІБ) _____ року народження, РНОКПП _____, паспорт _____ МВ УМВС України в _____ області _____ року, проживаємо разом однією сім'єю без реєстрації шлюбу в установленому чинним законодавством України порядку.

Від фактичних шлюбних відносин без реєстрації шлюбу в установленому чинним законодавством України порядку ми маємо спільну доньку — _____ (ПІБ) _____ року народження.

З кінця _____ року і по теперішній час _____ (ПІБ) _____ систематично проявляє щодо мене та нашої спільної дочки домашнє насильство.

Так, прояви домашнього насильства з боку _____ (ПІБ) _____ щодо мене та нашої спільної дочки зафіксовані у:

- 1) Протокол про вчинення адміністративного правопорушення за ч. 1 ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — *КУпАП*) № _____ від _____ року, рішенням районного суду м. _____ від _____ року по справі № _____ (ПІБ) _____, пригнаного до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення.
- 2) Протокол про вчинення адміністративного правопорушення за ч. 2 ст. 173-2 КУпАП № _____ від _____ року рішенням районного суду м. _____ від _____ року по справі № _____ (ПІБ) _____, пригнаного до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення.

3) Заяви про вчинення правопорушення від _____ року, ЖСО № _____
 4) Заяви про вчинення правопорушення від _____ року, ЖСО № _____

року факт вчинення домашнього насильства з боку _____ (ПІБ) _____ щодо мене, _____ (ПІБ) _____ та нашої спільної малолітньої дочки повторився, що, зокрема, проявлялося у наступному:
 - _____ (ПІБ) _____ мене, _____ (ПІБ) _____, а також нашу спільну малолітню доньку, ОСОБУ з почав виганяти з нашого фактичного місця проживання за адресою: _____;
 - _____ (ПІБ) _____ в присутності нашої спільної малолітньої дочки виражався на мою адресу нецензурною лайкою;
 - _____ (ПІБ) _____ в присутності нашої спільної малолітньої дочки завдавав мені фізичного болю, що не спричинив тілесних ушкоджень, що, зокрема, проявлялося у ливсах, стусанах, штовханнях;
 - _____ (ПІБ) _____ в присутності нашої спільної малолітньої дочки погрожував мені фізичною розправою та залякував;
 - _____ (ПІБ) _____ в присутності нашої спільної малолітньої дочки привинював мене, наголошуючи на тому, що я ніяк не як жінка і як матір.

Наразі наші фактичні шлюбні відносини мають нестерпний характер через ситуацію, що склалася.

Отже, всі вищевказані дії з боку мене та нашої спільної малолітньої дочки з боку _____ (ПІБ) _____ мають ознаки домашнього насильства різних форм.

Так, відповідою до Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству", домашнє насильство - діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального або економічного характеру, що вчиняються в сім'ї чи в межах між проживання або між родичами, або між колишнім чи тепершнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживали (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а

також погрози вчинення таких дій (п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству").

Відтак, **психологічне насильство** - форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші дії, спрямовані на обмеження волевільності особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність, викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, сприяли емоційній несправності, нездатності захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи (п. 14 ч. 1 ст. 1 Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству").

Фізичне насильство - форма домашнього насильства, що включає ляпачі, стусани, штовхання, шитання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоев, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залякування в небезпеці, надання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру (п. 17 ч. 1 ст. 1 Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству").

Сексуальне насильство - форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або її присутності (п. 15 ч. 1 ст. 1 Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству").

В свою чергу, особою, яка постраждала від домашнього насильства (постраждалою особою), є особа, яка зазнала **домашнього насильства у будь-якій формі** (п. 8 ч. 1 ст. 1 Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству").

Окрім того, дитиною, яка постраждала від домашнього насильства (постраждалою дитиною), є особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства (п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству").

В свою чергу, відповідальність за вказане вчинення правопорушення передбачена, зокрема, ст. 173-2 КУпАП. Так, особами, які мають право складати протокол про адміністративне правопорушення за ст. 173-2 КУпАП є уповноважені на це посадові особи органів внутрішніх справ (Національної поліції), що прямо передбачено п. 1 ч. 1 ст. 255 КУпАП.

Отже, враховуючи вищевказане, керуючись ст. 173-2, 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення, ст. 1 Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству".

ПРОШУ:

- 1) Пригнати _____ (ПІБ) _____ року народження, РНОКПП _____, паспорт _____, виданий _____ року, до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, передбаченого ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, відносно мене, _____ (ПІБ) _____, та відносно нашої спільної малолітньої дочки, _____ (ПІБ) _____ року народження;

- 2) Скласти протокол про вчинення адміністративного правопорушення за ст. 173-2 КУпАП стосовно _____ (ПІБ) _____ року народження, РНОКПП _____, паспорт _____, виданий _____ року, до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, передбаченого ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, відносно мене, _____ (ПІБ) _____, та відносно нашої спільної малолітньої дочки, _____ (ПІБ) _____, паспорт _____, виданий _____ року народження, відносно нашої спільної малолітньої дочки, _____ (ПІБ) _____, паспорт _____, виданий _____ року народження;

Додатки:

1. Копія паспорта громадянина України _____ (ПІБ) _____;
2. Копія РНОКПП _____ (ПІБ) _____;
3. Копія паспорта громадянина України _____ (ПІБ) _____;
4. Копія РНОКПП _____ (ПІБ) _____;

Прізвище, ініціали _____

_____ року

Начальнику
 _____ відділу поліції
 ГУ НП у _____ області
 _____

Заявник: ПП, _____ р. н.,
 яка (ній) зареєстрована (ній) та мешкає за адресою:
 00000, _____ область, м. _____,
 вул. _____, буд. _____, кв. _____,
 РНОКПП - _____,
 паспорт серія № _____ виданий _____ МВГУМВС
 України в _____ області _____ року,
 моб. тел. + 38 (000)-000-00-00,
 e-mail: _____
 інші засоби зв'язку відсутні

ЗАЯВА

про притягнення до адміністративної відповідальності та винесення термінового заборонного припису

Я, *ППП*, проживаю за адресою: 00000, _____ область, місто _____, вул. _____, буд. _____, кв. _____ з _____ (вказуються *ППП* осіб, які проживають в одній квартирі (будинку) осіб та родини м'язки).

Мій чоловік (мій/моя дружина, син, донька, батько, мати), *ППП*, останнім часом, за місцем нашого проживання, систематично, в стані алкогольного/наркотичного сп'яніння (або в тверезому стані) вчиняє домашнє насильство, а саме: діяння психологічного, фізичного, економічного насильства, що виражається у наступному:

- психологічне насильство – словесні образи, нецензурна лайка, приниження, погрози фізичної розправи, залюкування, контроль у пересуванні;
- фізичне насильство – ляпаси, стусани, штовхання, шарпання за волосся, нанесення побойв, кидання в мене різноманітних предметів;
- економічне насильство – позбавлення особистих і спільних документів та можливості користуватися ними (документи на квартиру/будинок, свідоцтво про шлюб, свідоцтво про народження дитини, мій паспорт громадянина/ки України тощо), відбирає/відбрав банківську платіжну картку, кошти, не дає можливостей та коштів на моє лікування (лікування дитини).

На мої неодноразові зауваження, прохання не реагує або починає вчиняти насильницькі діяння. Усі ці діяння відбуваються в присутності малолітніх/ітих (до 14 років) / неповнолітніх/ітих (з 14 до 18 років) дитини/дітей (вказується при наявності в сім'ї дитини).

Сьогодні, « _____ » _____ 2020 року, о _____ год, прийшов/ла до дому в стані алкогольного/наркотичного сп'яніння (в тверезому стані) та безпідставно вчинив/ла в черговий раз домашнє насильство: висловлювався/лася брутальними, нецензурними словами, штовхав/ла мене, принижував/ла, погрожував/ла фізичною розправою. Все це знову, в черговий раз, відбувалося в присутності дитини (вказується при перебуванні дитини в приміщенні, в якому вчинялося домашнє насильство).

В зв'язку з систематичним вчиненням домашнього насильства, я реально боюся за своє і дитини (дітей, інших членів родини) життя та здоров'я, а також за свою (нашу) безпеку в цілому, тому що нездатний захищати себе від насильницьких дій *ППП*.

На підставі вищевикладеного,-

Прошу:

1. Розглянути мою заяву та вжити усіх належних заходів для припинення вчинення щодо мене домашнього насильства.
2. Притягнути _____ (*ППП*) до адміністративної відповідальності, згідно зі ст. 173-2 КУпАП.
3. Відповідно ст.ст. 10, 24, 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та наказу МВС України № 654 від 01.08.2018 року «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника» винести кривднику – *ППП* терміновий заборонний припис та:
  - зобов'язати залишити місце проживання зі мною, як постраждалою особою;
  - заборонити на вхід та перебування в місці нашого проживання;
  - заборонити в будь-який спосіб контактувати зі мною.
4. Здійснювати контроль за виконанням кривдником спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку дії термінового заборонного припису.

Додаток:

1. Копія паспорта на моє ім'я;
2. Копія РНОКПП на моє ім'я;

(У разі необхідності – зазначаються інші підстави, документи та докази).

« _____ » _____ 20 _____ року _____ ПП (заявника)
 _____
 (підпис)

Домашнє насильство в умовах війни

ПЛАН БЕЗПЕКИ

Якщо ви знаходитеся на окупованих територіях

1. За можливості, знайдіть спосіб якнайшвидше вийти на територію підконтрольну Україні. Майте підготовлені особисті речі, документи, гроші.
2. Тримайте контакт з довіреною особою, щоб вона/він знали де ви знаходитеся та що з вами все гаразд.
3. Зафіксуйте, за можливості, будь-які докази ситуації домашнього насильства.
4. Намагайтесь передати докази (фото, відео) вчинення стосовно вас або вашої дитини домашнього насильства знайомим або іншій довірній особі, яка перебуває на підконтрольній Україні території.
5. Знайдіть підтримку серед людей, яким ви довіряєте.
6. Зверніться до поліції одразу як опинитесь на підконтрольній Україні території.

Якщо ви знаходитесь на території підконтрольній Україні

1. Повідомте поліцію за номером 102 чи зверніться особисто до найближчого відділку поліції (в деяких регіонах працюють чат-боти для повідомлення поліції).
2. Знайдіть адреси місць, де можна замилитися на ніч у разі необхідності, та продумайте маршрут, як швидко потрапити туди. Підготуйте копії документів, речі першої необхідності.
3. Зверніться у разі необхідності за медичною допомогою за номером 103.
4. За необхідності зверніться до центрів соціальної допомоги, голови ОТГ, представників національної соціальної служби або громадських організацій та обговоріть можливі кроки вирішення ситуації.
5. Зверніться до безоплатної правової допомоги у вашому регіоні за отриманням юридичної підтримки (допомога при складанні заяви на вивеснення обмежувального притиску, стягнення матеріальної чи моральної компенсації, допомога при розлученні, визначенні місця проживання дитини, представництво у суді тощо).
6. Отримайте консультацію щодо можливих подальших кроків за телефонами гарячих ліній.

Якщо у вас є діти

1. Підготуйте дитячі речі, улюблені іграшки, потурбуйтеся про невеликий пакунок з простою їжею для дитини.
2. Домовтесь з людиною, якій довіряєте про спільний план дій у разі, якщо виникне необхідність на деякий час представляти інтереси вашої дитини (на кордоні, у суді тощо).
3. Зробіть копії документів дитини, підготуйте документи для визначення законного представника дитини у разі, якщо один з батьків є кривдником та має діючий обмежувальний припис стосовно дитини, чи інші заборони визначені судом.
4. Зафіксуйте тілесні ушкодження (фото, відео) дитини з метою подальшої передачі цих доказів поліції, якщо насильство вчинялося по відношенню до неї.

Пам'ятайте!

Дитина, яка стала свідком домашнього насильства відомою до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», являється постраждалою від домашнього насильства. Необхідно звернути увагу правоохоронних органів на цей факт, та вимагати зафіксувати його у матеріалах справи.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ НА ЧАС ДІЇ КОМЕНДАНТСЬКОЇ ГОДИНИ У ВАШОМУ РЕГІОНІ!

ДЕ ЗНАЙТИ ДОПОМОГУ

Україна:

- 0-800-500-335** (безкоштовно зі стационарного або мобільного) — національна гаряча лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації
- 102** — поліція, екстрений номер виклику поліції (повідомити про злочин чи правопорушення)
- 0-800-500-202** — гаряча лінія Національної поліції України
- 15-45** — урядова гаряча лінія
- 15-47** (з мобільного чи стационарного) — національна гаряча лінія з протидії домашньому та гендерно зумовленому насильству
- 116 111** (з мобільного телефону) (ні-птт з 12.00 до 20.00, сб з 12.00 до 16.00)
- 0-800-213-103** (цілодобово) — інформаційна лінія центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги
- За кордоном:** Якщо ви постраждали від домашнього насильства або є ризик такої ситуації, ви можете звернутися до місцевої поліції, соціальної, правової підтримки)

СЛОВАЧЧИНА

- 158** або **112** — поліція гаряча лінія
- ПОЛЬЩА**
- 112** або **997** — поліція
- 800 12 00 02** — національна польська служба екстреної допомоги для постраждалих від домашнього насильства жінок
- срп.org.pl/ua** — центр прав жінок
- 600 07 07 17** (психологічна, соціальна, правова підтримка)

+48 477 21 75 75

- gov.pl/web/udsc/ukraina-en — офіційний сайт для українців, які приїждять до Польщі
- МОЛДОВА**
- 112** — поліція
- 0 8008 8008** — лінія допомоги жінкам ГО «Ла Страда Молдова»
- 0 800 800 00** — центр прав жінок
- cdf.md/ru**
- УГОРЩИНА**
- 107** — поліція

+3680205520

- національна безкоштовна гаряча лінія **ok!Leu**
- РУМУНІЯ**
- 112** — поліція
- 0 800 500 333** — безкоштовна цілодобова гаряча лінія для підтримки з питань домашнього насильства
- +40753 893 531** — лінія підтримки асоціації за свободу та рівність
- Bright Sky Ro** — застосунок для пошуку сервісів допомоги
- КОНТАКТИ ГАРЯЧИХ ЛІНІЙ** www.bit.ly/3WYLLM
- Електронні канали консультування:**
- Національна гаряча лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації:** Електронна пошта hotline@la-strada.org.ua Telegram [NHL16123](https://t.me/NHL16123) Messenger [lastradaukraine](https://m.me/lastradaukraine) Skype [lastradaukraine](https://skype.com/lastradaukraine)

МОБІЛЬНІ БРИГАДИ

ДОПОМОГИ ТА ПІДТРИМКИ УЧАСНИКІВ
БОЙОВИХ ДІЙ В АТО/ООС ТА ЧЛЕНІВ ЇХ РОДИН

м. Вишневе

психологічна підтримка 063-605-94-10, 098-639-70-01
соціальна підтримка 050-030-59-48

м. Біла Церква

психологічна підтримка 0973145383, 0982704404
соціальна підтримка 0661089492

смт. Бородянка

психологічна підтримка 0636248725, 0954738791, 095-8215888
соціальна підтримка 0636248725, 0661089581

м. Миколаїв

психологічна підтримка 0985615858, 0970912761
соціальна підтримка 0958071841

Миколаївська область

психологічна підтримка 0958071802
соціальна підтримка 0963570648, 09355353190

Графік роботи:

пн-пт: 9:00 – 18:00 год

Чат-боти

Домашнє насильство

Міністерство внутрішніх справ України

@police_helpbot

Чат-бот допоможе:

1. Викликати поліцію та «швидку»
2. Знайти координати найближчих соціальних служб та організацій
3. Зконтактуватися зі спеціалістами, які нададуть безкоштовну правову допомогу

ПОЛІЦІЯ

СИСТЕМА БПА ЗАПУСТИЛА ТЕЛЕГРАМ-ЧАТ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Правова допомога протидії насильству

@Non_Violence_Bot

SEND MESSAGE

СтопНасильство

(#StopНасильство)

СУПРОВІД

Перекладач жестової мови

Проект «Почуй мене»

Натисніть цей знак в правому нижньому кутку екрана

Електронні канали консультування:

NHL116123

<https://www.facebook.com/lastradaukraine/>

skype lastrada-ukraine

hotline@la-strada.org.ua

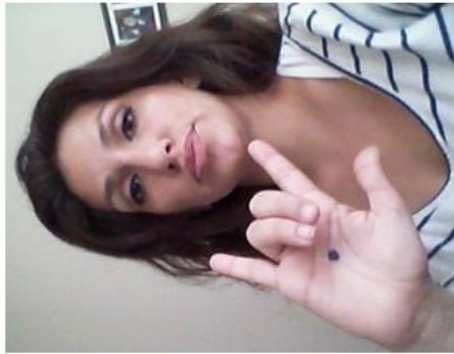
lastradaukraine

Цілодобова «гаряча лінія» 1539 Міністерства соціальної політики України з консультування та забезпечення зворотного зв'язку для осіб з інвалідністю

Діючі формальні та неформальні способи повідомлення про випадки домашнього насильства, зокрема онлайн-інструментами та функціонування платформ правової обізнаності населення

**Всесвітня кампанія
The Black dot (Чорна точка)
(Ірландія)**

за добу було виявлено більше
6000 жертв у всьому світі

**Жест з TikTok - «наси́льство вдома», «мені
потре́бно допо́мога» і «наси́льство в сім'ї» (Канада)**

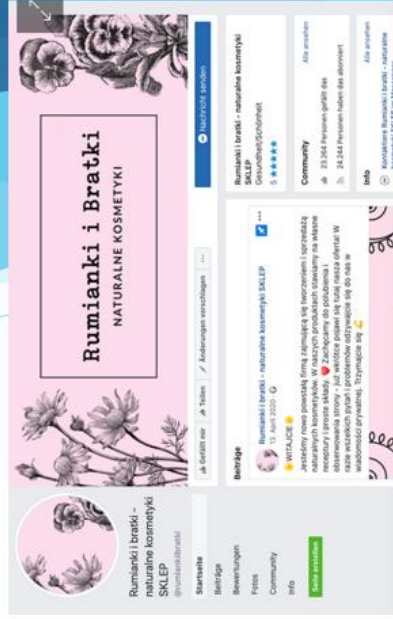

Підняти руку, долоньою до іншої людини.

- 1) вставити великий палець у долоню;
- 2) скласти пальці над великим пальцем.

**Інтернет-магазин у Facebook «Рум'янки і братки»
для отримання допомоги від домашнього насильства
(Польща)**

за допомогою до платформи звернувся понад
300 жінок з моменту запуску

1

ОЦІНІТЬ СИТУАЦІЮ.

Яке насильство відбувається – фізичне, психологічне, економічне, сексуальне? Постраждала особа – дитина або доросла людина? Чи припустиме втручання державних органів через деякий час, або воно потрібне негайно? У якому стані перебуває постраждала особа? Як поводить кривдник? Ви один/одна, у компанії з дорослими людьми або з вами є діти? Чи є навколо інші люди та чи готові вони прийти на допомогу? Під час насильницького нападу обирати спосіб фізичного втручання рекомендується лише якщо ви до цього справді готові (маєте навички рукопашного бою, засоби індивідуального захисту, нелетальні засоби самооборони тощо). Дбайте про свою безпеку та безпеку тих, хто поруч, тому що кривдник може мати зброю і завдати Вам шкоду.

2

ВИКЛИЧТЕ ПОЛІЦІЮ.

Так ви не поставите під загрозу свою особисту безпеку, але дозволите спеціально підготовленим працівникам поліції вжити своєчасних та адекватних заходів для належного реагування на факт насильства та його припинення. Виклик поліції ви можете здійснити за номером 102, номером вашого безпосереднього відділу або відділення поліції (конкретний номер за посиланням www.npu.gov.ua/policzija-v-oblastyax.html), а за номером безкоштовної гарячої лінії 0-800-50-02-02 вам нададуть кваліфіковану допомогу та вкажуть на подальші дії в тій чи іншій ситуації.

3

МЕДИЧНА ДОПОМОГА.

Коли існує безпосередня загроза життю та здоров'ю людини (фізичний чи психічний стан раптово погіршується і це супроводжує кровотеча, судоми, знепритомніння, удушення, гострий біль або інші симптоми, які можуть свідчити про суттєву загрозу) – **викличте бригаду «швидкої допомоги»** за єдиним номером 103.

4

ЗАФІКСУЙТЕ ПОБАЧЕНЕ.

Якщо у вас або у когось поруч є мобільний телефон – **зафіксуйте на відео**, фото усе, що відбувається. Це допоможе органам влади вірно оцінити ситуацію, дати правильну кваліфікацію та послужить як доказ при розгляді справи.

5

ПОВІДОМТЕ ДО ВІДПОВІДНИХ ОРГАНІВ.

Коли кривдник припинив насильство та залишив місце події, запитайте у постраждалої: чи є хтось, хто їй допоможе; чи потрібна Ваша допомога, щоб подзвонити цій людині. Постраждала особа може попросити вас побути з нею, поки приїде людина, якій вона довіряє. Якщо ви згодні – знаходьтеся у освітленому людському місці. **Порадьте звернутися до мобільних бригад соціально-психологічної допомоги та/або зателефонувати до телефону національної гарячої лінії з попередження домашнього насильства**, торгівлі людьми та гендерної дискримінації 0-800-500-335 або 116-123 (з мобільного) - безкоштовний зі стаціонарних та мобільних телефонів будь-яких операторів по всій території України)

6

ПОРАДЬТЕ ЗВЕРНУТИСЯ ЗА ДОПОМОГОЮ.

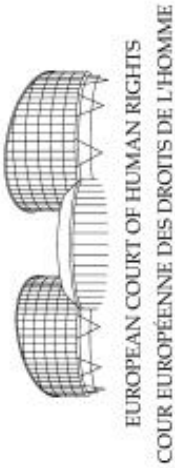
Коли кривдник припинив насильство та залишив місце події, запитайте у постраждалої: чи є хтось, хто їй допоможе; чи потрібна Ваша допомога, щоб подзвонити цій людині. Постраждала особа може попросити вас побути з нею, поки приїде людина, якій вона довіряє. Якщо ви згодні – знаходьтеся у освітленому людському місці. **Порадьте звернутися до мобільних бригад соціально-психологічної допомоги та/або зателефонувати до телефону національної гарячої лінії з попередження домашнього насильства**, торгівлі людьми та гендерної дискримінації 0-800-500-335 або 116-123 (з мобільного) - безкоштовний зі стаціонарних та мобільних телефонів будь-яких операторів по всій території України)

Кожна постраждала має право на безоплатне отримання соціальних послуг, медичної, соціальної, психологічної, правової допомоги. Коли безпосередньої загрози життю або здоров'ю постраждалої особи немає, Ви можете також порекомендувати їй звернутись до таких органів та установ ([ст. 6 ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству»](#)) Проте важливо пам'ятати, що такі послуги та допомогу людина може отримати лише за її власним бажанням.

7

ПРОЯВІТЬ НЕБАЙДУЖІСТЬ.

Будьте готовими, що постраждала не захоче змінювати своє життя. Людина має право зробити цей вибір, а ви у силах висловити своє занепокоєння, запропонувати підтримку, направити до тих, хто може допомогти.

П'ЯТА СЕКЦІЯ

СПРАВА «ЛЕВЧУК ПРОТИ УКРАЇНИ» (LEVCHUK v. UKRAINE)

(Заява № 17496/19)

РІШЕННЯ

Стаття 8 • Повага до приватного життя • Домашнє насильство • Позитивні зобов'язання щодо захисту • Відхилення позову жінки про виселення колишнього чоловіка • Нездатність національного суду провести всебічний аналіз ситуації та оцінити ризик майбутнього психологічного та фізичного насильства щодо заявниці та дітей • Ризик подальшого насильства у зв'язку з тривалим судовим провадженням (більше двох років на трьох рівнях юрисдикції) • Справедливого балансу не досягнуто

СТРАСБУРГ

3 вересня 2020 року

Рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Текст рішення може підлягати редакційним виправленням.

«ЛЕВЧУК ПРОТИ УКРАЇНИ»

У справі «Левчук проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої ввійшли:

Сюфра О'Лірі (Siofra O'Leary), Голова,
Габріеле Куцко-Штадльмаєр (Gabriele Kucsko-Stadlmaier),
Ганна Юдківська (Ganna Yudkivska),
Мартінш Мітс (Mārtiņš Mits),
Летіф Гусейнов (Lətif Hüseynov),
Аня Зайберт-Фор (Anja Seibert-Fohr),
Маттіас Гоьмар, судді,

та Віктор Солювейчик (Victor Soloveychik), *заступник секретаря секції*.

Враховуючи та з огляду на:

заяву (№ 17496/19) проти України, подану до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод («Конвенція») громадянкою України, пані Іриною Миколаївною Левчук («заявниця»), 20 березня 2019 року;

рішення повідомити про заяву Уряд України (далі - «Уряд»);

рішення про надання пріоритету справі відповідно до правила 41 Регламенту Суду;

спостереження сторін;

Після обговорення за зачиненими дверима 30 червня 2020 року виносить таке рішення, що було ухвалено в той день:

ВСТУП

1. Справа стосується стверджуваних порушень статей 6, 8 та 13 Конвенції у зв'язку з відмовою в задоволенні позову про виселення, поданого заявницею проти її колишнього чоловіка, оскільки він неодноразово піддавав її психологічному та фізичному насильству в присутності їхніх неповнолітніх дітей.

ФАКТИ

2. Заявниця народилася в 1982 році та проживає в м. Рівне. Вона інвалід 3 групи¹ та живе на свою пенсію з інвалідності та виплат на утримання дітей. Їй було надано правову допомогу, і її представляла пані Н. А. Бухта, юрист, що практикує в Рівному.
3. Уряд представляв його Уповноважений, пан І. Ліщина.
4. Згідно з поданням сторін, факти у справі можна узагальнити, як описано нижче.
5. У 2002 році в заявниці народився син.

¹ Найменш важка група інвалідності згідно з національною класифікацією

6. 26 травня 2006 року заявниця одружилася з О. Л. Подружжя оселилось у квартирі у м. Рівне, якою О.Л. володів спільно з матір'ю.
7. У січні 2007 року в заявниці та О.Л. народилася трійня (три дівчинки).
8. У зв'язку з багатолітнім у лютому 2008 року Рівненська міська рада надала заявниці та О.Л. соціальне житло – квартиру, у якій вони могли проживати як соціально захищені особи, разом із трійнятами та сином заявниці.
9. За словами заявниці, її стосунки з О.Л. поступово погіршувалися, оскільки він зловживав алкоголем і під його впливом починав сварки, діяв та залакував її та дітей, а іноді вдавався до фізичного насильства щодо неї. Заявниця так боялася його неодноразових спалахів люті, що тікала на певний час до родичів чи знайомих.
10. 18 березня 2009 року Рівненське обласне бюро судово-медичної експертизи засвідчило, що в заявниці був зламаний ніс та крововиливи навколо очей. За словами заявниці, ці травми були наслідком однієї зі сварок з О.Л. З матеріалів справи випливає, що цей випадок не призвів до офіційного подальшого провадження.
11. 13 січня 2011 року знайомий заявниці, С.Л., подав скаргу до Рівненської поліції, у якій йшлося про те, що О.Л. вдарив заявницю під час сварки вдома. Поліція відмовилася порушувати кримінальну справу на тій підставі, що в діях О.Л. був відсутній склад злочину. Це рішення не було оскаржено.
12. У квітні 2015 року заявниця подала позов, скаржачись на те, що О.Л. не допомагав забезпечувати фінансові потреби своїх дітей.
13. У червні 2015 року Рівненський міський суд виніс рішення, яким встановив суму, яку О.Л. повинен сплатити заявниці як аліменти на дітей.
14. 10 червня 2015 року заявниця подала до поліції кримінальну скаргу, повідомивши, що близько 21:00 31 травня 2015 року О. Л. вдарив її ногою під час сварки вдома.
15. 11 червня 2015 року було порушено кримінальне провадження проти О. Л. відповідно до статті 125 Кримінального кодексу («КК») у зв'язку зі ствердженням нападом на заявницю.
16. 16 червня 2015 року Рівненське обласне бюро судово-медичної експертизи засвідчило, що в заявниці був підкірний крововилив на правому стегні.
17. 23 вересня 2015 року шлюб між заявницею та О. Л. було розірвано. Опіку над усіма дітьми було присвоєно заявниці. Після розлучення всі члени сім'ї та О. Л. залишилися проживати в тій самій квартирі.
18. 16 жовтня 2015 року Рівненська поліція закрила кримінальне провадження, розпочате проти О. Л. у червні, оскільки заявниця відкликала свою скаргу. У відповідному рішенні зазначалося, що, хоча

з'ясувалось, що поведінка О. Л. підпадає під дію статті 125 КК, з огляду на рішення заявниці як потерпілої сторони не продовжувати розгляд її скарги, матеріали справи будуть направлені до іншого відділення поліції для ухвалення рішення про те, чи повинен О. Л. бути притягнений до відповідальності за адміністративне правопорушення. Схоже, що подальшого рішення щодо цього випадку не було ухвалено.

19. 11 листопада 2015 року заявниця поскаржилася до Рівненської поліції, що О. Л. не платить аліменти на дітей. Вона пред'явила довідку з Державної виконавчої служби про те, що О. Л. мав заборгованість щодо цих виплат за сім місяців. Вона стверджувала, що хоч О. Л. був офіційно безробітним, насправді він регулярно виконував різні випадкові роботи та приховував свої доходи. Того ж дня за цим фактом було порушено кримінальне провадження.

20. Під час допиту в поліції (у грудні 2015 року) О. Л. визнав, що не сплачував аліменти на дітей. Він пояснив, що не міг здійснити належні виплати, оскільки був безробітним і не мав доходу. Він запевнив поліцію, що оплатить заборгованість, щойно знайде джерело доходу й отримає необхідні засоби. Згодом провадження проти О. Л. було закрито або скасовано.

21. 23 листопада 2015 року та 2 лютого 2016 року заявниця зверталася до поліції зі скаргами про те, що О. Л. переслідував її та неналежно поведи́вся з нею вдома. У відповідь представники поліції відвідали помешкання заявниці та О. Л. і провели профілактичні бесіди.

22. 23 лютого 2016 року заявниця зателефувала в поліцію та поскаржилася, що О. Л. поводився агресивно в стані алкогольного сп'яніння.

23. 12 березня 2016 року заявниця знову зателефувала в поліцію, поскаржившись, що чоловік тероризував її. Цей дзвінок викликав чергову перевірку поліції та ще одне усне попередження для О. Л., про що йдеться у звіті поліції від 16 березня 2016 року.

24. 18 березня 2016 року начальник Рівненської міліції вирішив, що дії О. Л., вчинені 23 лютого 2016 року (образи та погрози заявниці, а також шматування ковдри ножем), можна віднести до категорії психологічного насильства. Він висунув обвинувачення проти О. Л. у вчиненні адміністративного правопорушення, а саме домашнього насильства, за статтею 173-2 Кодексу про адміністративні правопорушення (далі – КпАП) та передав справу до Рівненського міського суду. Схоже, що подальшого рішення стосовно цього звинувачення поліції не було ухвалено.

25. 14 березня 2016 року заявниця поскаржилася у Рівненський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді («служба соціальної допомоги сім'ям») на те, що її чоловік часто жорстоко

поводився з нею у стані алкогольного сп'яніння, і попросила допомогти в пошуку ефективного рішення.

26. У період з 14 по 22 березня 2016 року група людей зі служби соціальної допомоги сім'ям провела оцінку потреб сім'ї заявниці, під час якої вони відвідали її квартиру та опитали трійню. Згідно з опитуванням одна з дівчат заявила, що любить обох своїх батьків, проте дуже хвилюється, коли батько приходить додому п'яним і вступає у конфлікт із мамою. Інша дівчина заявила, що не поважає свого батька й ненавидить, коли він приходить додому п'яним. Третя дівчина заявила, що любить свою матір, і намагалася уникати розмов про батька. Згідно з подальшими даними, соціальні працівники не змогли опитати О. Л., оскільки його не було вдома під час їх візитів. Спроби влаштувати з ним окрему зустріч зазнали невдачі, оскільки він або не брав слухавку, або відмовлявся зустрічатися із соціальними працівниками, аргументуючи це тим, що дуже зайнятий на роботі. У результаті оцінки, соціальна служба складала звіт, у якому вказала, що діти, загалом, були забезпечені умовами, необхідними для їх виховання. Однак їхній батько нехтував своїми батьківськими обов'язками та жорстоко поводився з матір'ю, залакуючи та пригнічуючи дітей. Заявниці було запропоновано консультативну допомогу, від якої вона тоді відмовилася.

27. 24 березня 2016 року соціальна служба попросила поліцію прослідкувати за ситуацією в сім'ї заявниці, зокрема через профілактичну бесіду з О. Л., і встановити, чи є підстави для притягнення його до відповідальності за домашнє насильство.

28. 5 квітня 2016 року інспектор поліції, якому було доручено це завдання, повідомив, що йому не вдалося зв'язатися з О. Л. та призначити зустріч.

29. У квітні 2016 року працівники початкової школи, у якій навчалась трійня, – директор, шкільний психолог та класний керівник дівчат, повідомили соціальній службі, що загалом, дівчата добре інтегрувались у шкільне та соціальне життя. Однак їхнє домашнє середовище було пригнічуючим. Дівчата повідомляли, що їхні батьки часто сварилися. У них були добрі та довірливі стосунки з матір'ю та родичами по материнській лінії. Щодо свого батька вони повідомили, що їм важко йому довіряти, і вони вважають, що він часто мало звертає увагу на питання, що їх стосуються. Вони регулярно бачили його в стані алкогольного сп'яніння, боялися його зовнішнього вигляду та непередбачуваної, а часом і жорстокої поведінки. Працівникам не було відомо про будь-які випадки фізичного жорстокого поводження з дівчатами з боку батька. Однак вони вважали, що послання його байдужого ставлення та спалахів агресії до матері призвело до того, що дівчата стали постраждалими від «психологічного жорстокого поводження».

30. 13 квітня 2016 року заявниця подала нову скаргу в поліцію, стверджуючи, що близько 22:00 того дня в О. Л. був новий спалах агресії: він лаяв її, погрожував і штовхав.

31. 18 квітня 2016 року Рівненське обласне бюро судово-медичної експертизи засвідчило, що в заявниці були крововиливи на правому зап'ясті, руді та нозі, а також розтягнення апоневрозу на правій ступні. 32. 5 липня 2016 року Рівненський міський суд визнав О. Л. винним у скоєнні домашнього насильства, яке мало місце 13 квітня 2016 року, за статтею 173–2 КпАП. О. Л., який брав участь у судовому засіданні, визнав свою провину в цьому правопорушенні. Суд також вирішив, що О. Л. можна звільнити від офіційної відповідальності за вчинення домашнього насильства та виголосити лише усне попередження з огляду на прохання заявниці, оскільки сторони вже владнали свої протиріччя.

33. Водночас, 22 червня 2016 року заявниця порушила цивільне провадження в Рівненському міському суді, вимагаючи виселити О. Л. з їхньої квартири. Посилаючись на статтю 116 Житлового кодексу, вона стверджувала, що проживання з ним неможливе, оскільки він систематично зловживав алкоголем, жорстоко поводився, погрожував і залакував її та дітей, не поважав їхні інтереси та мав спалахи агресії. Подальше проживання з ним означало б, що вона та її діти, які були неповнолітніми, піддавалися б постійному ризику психологічних знущань та фізичного насильства. Заявниця також стверджувала, що якщо виселити О. Л., він не опиниться в скрутному становищі, оскільки він разом із матір'ю спільно володіє квартирою в цьому ж місті.

34. Під час слухань щодо вимоги про виселення троє свідків (сестра заявниці та двоє друзів), допитані судом, підтвердили версію подій заявниці та засвідчили, що О. Л. зловживав алкоголем та жорстоко поводився зі своєю колишньою дружиною та дітьми. Натомість ще три свідки (брат О. Л. та двоє людей, які були його друзями, або родичами) вважали, що сварки провокувала заявниця, яка хотіла позбутися О. Л., щоб отримати повний контроль над квартирою. Ці свідки також стверджували, що О. Л. дбав про дітей і був добрим батьком.

35. На підтримку своєї справи О. Л. також подав дві характеристики. Перша – від органу управління будинку, у якому розташована належна йому та заявниці квартира. Ця характеристика вказувала на те, що проти нього не подавали скарги жодні мешканці будинку. Друга була від товариства з обмеженою відповідальністю під назвою Р., у якій було вказано, що О. Л., одного з їх незалежних підрядників, високо цінували як старанного будівельника та хорошого члена команди.

Житлового кодексу, не було виконано. Відповідна частина ухвали суду звучить так:

«З матеріалів справи видно, що заявниця багато разів викликала поліцію на домашню адресу та змушувала відповідача учинити протиправних дій щодо неї та дітей її сім'ї; однак не було продемонстровано, що [О. Л.] систематично порушувала правила спільного проживання і був визнаний відповідальним [з цього приводу].»

...
Саме по собі звернення до компетентних органів зі скаргами на порушення правил спільного проживання без застосування цими органами владі заходів щодо виправлення поведінки відповідачої [винної] сторони не є підставою для виселення.

Оцінивши кожний доказ окремо та спільно, колегія суддів дійшла висновку, що докази, надані сторонами, свідчать про існування ворожих конфліктних відносин між колишнім подружжям.

За таких обставин колегія суддів вважає, що підстав для застосування такого крайнього заходу, як виселення, щодо відповідача недостатньо. Водночас колегія суддів вважає за необхідне попередити [О. Л.] про те, що йому потрібно змінити своє ставлення до правил спільного проживання з членами своєї сім'ї [після розлучення]....»

40. Заявниця подала касаційну скаргу. Зокрема, вона стверджувала, що О. Л. вже був визнаний винним у домашньому насильстві в адміністративному провадженні та був притягнутий до відповідальності за статтею 125 КК за кримінальне правопорушення, а саме за напад на неї. Вона стверджувала, що О. Л. не виправив своєї поведінки чи ставлення, і проживання з ним піддавало її та дітей значному ризику знущання та насильства. Вона також нагадала, що в нього є ще одне житло.

41. 20 серпня 2018 року Верховний суд відхилив апеляційну скаргу заявниці, схваливши висновки Апеляційного суду.

42. 11 жовтня 2018 року це рішення було надіслано заявниці поштою.

43. 28 травня 2019 року заявниці, О. Л., їх донькам та сину заявниці було надано право власності на квартиру за національним законодавством, що дозволяє соціально захищеним особам набувати права власності на своє помешкання.

44. Станом на сьогодні всі вони досі проживають у квартирі.

45. У грудні 2019 року заявниця подала нову кримінальну скаргу на О. Л. щодо подальших сплесків жорстокості.

46. 26 листопада 2019 року заявниця також розпочала провадження про позбавлення О. Л. батьківських прав щодо трійнят, стверджуючи, що він систематично нехтував їхніми потребами й уникав сплати аліментів на дітей. Наразі ці провадження тривають.

36. Заявниця представила документи, що стосуються всіх її попередніх скарг щодо знущання та насильства, а також нову довідку з Державної виконавчої служби, у якій вказано, що О. Л. на той час мав заборгованість щодо виплат на утримання дітей за вісімнадцять місяців.

37. 4 квітня 2017 року Рівненський міський суд задовольнив позов заявниці та наказав виселити О. Л. У своєму рішенні суд зазначив, зокрема, так:

«... Суд, заслухавши [сторін і їхніх представників], [і] свідків ..., [і] дослідивши письмові свідчення, дійшов таких [висновків]:»

...
... відповідач зловживає алкоголем, постійно влаштовує скандали та провокує сварки [та] залює [заявницю] в присутності дітей. [Відповідач] поводиться агресивно, [і] погрожує заявниці фізичним насильством. [Позивачка] разом зі своїми неповнолітніми дітьми іноді була змушена пошукати у своїх знайомих, оскільки боялася залишитися вдома з відповідачем. Заявниця неодноразово зверталася до правоохоронних органів для захисту своїх прав і прав її неповнолітніх дітей. ... До відповідача було застосовано ... заходи з метою виправлення його поведінки у формі профілактичних розмов і попереджень щодо неприпустимості вчинення домашнього насильства, а рішенням Рівненського міського суду від 5 липня 2016 року [його] визнано винним в адміністративному правопорушенні згідно зі статтею 173-2 [КпАП]. Відповідач також був притягнутий до відповідальності за статтею 125 [КК] за вчинення кримінального правопорушення, а саме за завдання позивачці легких тілесних ушкоджень.

Вказані вище заходи для виправлення поведінки [відповідача] не дали бажаного результату...»

38. О. Л. подав апеляцію. Він стверджував, що аргументи заявниці мали на меті розлучити його з дітьми й отримати фінансову вигоду з квартири. З цієї ж причини заявниця перебільшувала ситуацію й подавала докучливі заяви зі звинуваченнями, не підтвердженими доказами. Крім того, стаття 116 Житлового кодексу передбачає виселення мешканця, чий неправомірні дії були систематичними, якщо менш суворі заходи щодо цього мешканця виявились неefективними. У його справі не було доказів систематичного неналежного поводження, і кілька свідків дали покази на його користь. Хоча час від часу відбувались сварки, всі докази проти нього стосувалися 2011 або 2015-2016 років. Нових доказів будь-яких випадків домашнього насильства між ним і його колишньою дружиною не було надано. Стосовно квартири, якою він володів, то в цій квартирі проживала його мати та сім'я його брата, тому для нього в ній не було місця.

39. 14 червня 2017 року Апеляційний суд Рівненської області скасував рішення міського суду та відхилив позов заявниці, встановивши, що немає підстав для застосування такого радикального заходу, як виселення, та що умови, передбачені статтею 116

безрезультатними, виселення винних на вимогу ... заінтересованих осіб провадиться без надання іншого житлового приміщення...»

D. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (№ 2229-VIII від 7 грудня 2017 року; «Закон про домашнє насильство»)

50. Закон про домашнє насильство від 2017 року набрав чинності 7 січня 2018 року, замінивши попередній Закон «Про попередження насильства в сім'ї» (2001). Відповідно до розділу 5 Закону, цілі державної політики щодо запобігання та протидії домашньому насильству були визначені таким чином:

«1. Державна політика у сфері запобігання та протидії домашньому насильству спрямована на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання домашнього насильства, надання всебічної допомоги постраждалим особам та утворення ненасильницького характеру приватних стосунків.

2. Основними напрямками реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є

- 1) запобігання домашньому насильству;
- 2) ефективне реагування на факти домашнього насильства шляхом запровадження механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 3) надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування шкоди, завданой домашнім насильством;
- 4) наляжене розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їхньої поведінки».

51. Закон передбачає, *серед іншого*, створення Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі (стаття 16) та низку «спеціальних заходів протидії з домашньому насильству» для розгляду скарг постраждалих. Ці заходи включали, зокрема, терміновий заборонний припис; обмежувальний припис; взяття на профілактичний облік кривдника; та направлення кривдника на проходження програми для кривдників (статті 24–28).

E. Постанова №2 від 12 квітня 1985 р. Пленуму Верховного Суду України про деякі питання, що виникли в практиці застосування судами Житлового кодексу України

52. Постанова, в частині, що стосується питання, яке розглядається, говорить так:

«17. При вирішенні справ про виселення на підставі ст. 116 [ЖК] осіб, які систематично порушують правила співжиття і роблять неможливим для інших проживання з ними в одній квартирі або будинку, слід виходити з того, що при

ВІДПОВІДНА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

I. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ПРАВО

A. Кримінальний кодекс (2002)

47. Стаття 125 Кодексу в частині, що стосується питання, яке розглядається, передбачає:

Стаття 125. Умисне легке тілесне ушкодження

«1. Умисне легке тілесне ушкодження карається штрафом до вітдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот годин, або виправними роботами на строк до одного року...»

B. Кодекс України про адміністративні правопорушення (1984)

48. Відповідне положення Кодексу, стаття 173–2 у попередній редакції, звучить так:

Стаття 173–2. Вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми

«
Вчинення насильства в сім'ї, тобто умисне вчинення будь-яких дій фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування фізичного насильства, що не завдало фізичного болю і не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання захисного припису особою, стосовно якої він винесений, непроходження корекційної програми особою, яка вчинила насильство в сім'ї,»

C. тягнуть за собою громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин або адміністративний арешт на строк до семи діб. Житловий кодекс (1983)

49. Стаття 116 Кодексу в частині, що стосується питання, яке розглядається, говорить:

Стаття 116. Виселення без надання ... іншого житлового приміщення

«Якщо наймач, члени його сім'ї або інші особи, які проживають разом з ним... систематично... порушують правила ...співжиття, роблять неможливим для інших [людей у помешканні] проживання з ними в одній квартирі чи в одному будинку, а заходи запобігання і громадського впливу виявилися

тривалішої антигромадської поведінки виселення винного може статися і при повторному порушенні, якщо раніше вжиті заходи *попередження* або громадянського впливу не дали позитивних результатів. [Маються на увазі]... зокрема, заходи попередження, що застосовуються судами, прокурорами, органами внутрішніх справ, [або] адміністративними комісіями виконкомів, а також заходи громадянського впливу, вжиті на зборах жителями будинку чи членами ЖБК. ... й іншими громадянськими організаціями за місцем роботи або проживання відповідача (незалежно від прямих вказівок з приводу можливого виселення). ...»

F. Відповідна національна судова практика щодо об'єктуальних принципів

1. Постанова Верховного Суду України від 4 грудня 2019 року в справі №607/10122/19

53. У своїй постанові щодо згаданої справи Верховний суд зазначив, зокрема, так:

«У квітні 2019 року [заявниця] звернулася до суду із заявою про видачу обмежувального припису стосовно [п'ятого чоловіка]. ... [Вона] зазначила, що [відповідач] протягом тривалого часу застосовує до неї та її неповнолітньої дитини психологічне [та] фізичне насильство, що виражається у постійних погрозах, залученні, цькуванні, застосовує фізичну силу, а також вчиняє перешкоди у користуванні зазначеним житлом [кімната гуртожитку, в якій вони всі троє проживали].

... [заявниця] просила ввадити обмежувальний припис стосовно [відповідача] строком на шість місяців. ... зокрема, щодо усунення перешкод, які чиняться ним [заявниця] та неповнолітньому сину заявниці], заборона йому перебувати [чи проживати]... у вказаній кімнаті.

...

Суди під час вирішення такої заяви мають надавати оцінку всім обставинам та доказам у справі, вирішувати питання про дотримання прав та інтересів дітей і батьків, а також забезпечити недопущення необрунтованого обмеження одного із батьків у реалізації своїх прав відносно дітей у разі безпідставності та недоведеності вимог заяви іншого з батьків.

...

У справі, що переглядається, установлено, що між [заявницею] та [відповідачем] існують неприязні відносини, часто виникають конфліктні ситуації з приводу проживання та користування кімнатою в гуртожитку...

[Відповідач] визнає, що він не має наміру допускати свою колишню дружину ... та їх неповнолітнього сина до користування кімнатою ...

Установивши вказані обставини, суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, дійшов правильного висновку про наявність правових підстав для видачі обмежувального припису щодо усунення [відповідачем] перешкод заявниці та неповнолітньому сину у користуванні житлом, а також речами побутового вжитку, які знаходяться в спірній кімнаті. Також суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про відсутність підстав для ... у вигляді заборони [відповідачу] перебувати в місці проживання

(перебування) в кімнаті ... оскільки [заявниця] не надала безспірних доказів на підтвердження вчинення відповідачем домашнього насильства...»

2. Постанова Верховного Суду України від 28 квітня 2020 року у справі № 754/11171/19

54. У своїй постанові щодо згаданої справи Верховний суд зазначив, зокрема, так:

«У липні 2019 року [заявниця] звернулася до суду із заявою про видачу обмежувального припису щодо [п'ятого чоловіка] у зв'язку з тим, що останній систематично вчиняє насильницькі дії відносно неї та дітей, морально її принижує. Ці дії мають характер мордувань і поєднані з фізичним, психологічним та сексуальним насильством.

...

При вирішенні питання щодо застосування такого заходу суду на підставі установлених обставин ... має оцінити пропорційність втручання у права і свободи особи вправуючої, що ці заходи пов'язані з протиправною поведінкою такої особи [кривдника].

Тому висновок судів [нижчої інстанції] про неможливість задоволення вимог постраждалої щодо ... тимчасового обмеження прав [відповідача] на користування квартирою, правом спільної власності на яку належить відповідачу, є помилковим, оскільки позбавляє заявницю гарантій ..., які передбачені Законом про домашнє насильство.

У цій справі суди [нижчої інстанції] ... зробили висновок, що існує високий ризик вірогідності [повторного вчинення домашнього насильства] ...

За таких обставин колегія суддів ... вважає, що вимоги [заявниці] ... щодо заборони [заявнику] перебувати ... у квартирі ... [та] заборони йому надбаватися на визначену відстань до 2 км до [квартири], підлягають задоволенню...»

II. ВІДПОВІДНІ МІЖНАРОДНІ ДОКУМЕНТИ

55. Короткий виклад відповідних міжнародних матеріалів можна знайти в справі «Володіна проти Росії» (*Volodina v. Russia*), №41261/17, пп. 51–60, від 9 липня 2019 року).

56. У своїй Рекомендації Rec(2002)5 від 30 квітня 2002 року про захист жінок від насильства Комітет міністрів Ради Європи зазначив, серед *іншого*, що держави-члени повинні запроваджувати, розробляти та/або вдосконалювати, де це необхідно, національну політику проти насильства на основі: максимальної безпеки та захисту жертв, підтримки та допомоги, коригування кримінального та цивільного законодавства, підвищення обізнаності громадянського, навчання фахівців, які стикаються з насильством щодо жінок, а також його запобігання.

57. Стосовно насильства в сім'ї Комітет міністрів рекомендував державам-членам класифікувати всі форми насильства в сім'ї як кримінальні злочини та передбачити можливість заходів, зокрема:

давати можливість судовій владі вживати тимчасових заходів, спрямованих на захист жертв; заборонити зловмиснику контактувати, спілкуватися з жертвою або наближатися до неї, проживати у визначених районах або перебувати в них; карати за всі порушення заходів, накладених на кривдника; встановити обов'язковий робочий протокол для поліції та медичних і соціальних служб.

III. МАТЕРІАЛИ СТОСОВНО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ЖІНОК В УКРАЇНІ

58. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) була підписана Україною 7 листопада 2011 року, та досі не ратифікована. 4 листопада 2017 року пан Н. Мужнік (Muzniaks), Комісар Ради Європи з прав людини, звернувся з листом до пана А. Парубія, спікера українського парламенту, закликаючи посприяти процесу ратифікації Стамбульської конвенції. У листі, зокрема, йдеться про таке:

«Під час своїх візитів до країни мені виступило кілька заперечень та хибні уявлення про Конвенцію. Ці аргументи можна узагальнити та протиставити їм наведене нижче.

Заперечення щодо використання слова «гендер» за його передбачуваним «ідеологічним» значенням. Поняття «гендер» чітко визначено у Конвенції, де зазначається, що, хоча поняття «стать» стосується біологічних ознак, які характеризують людей (як жінок і чоловіків), гендер «означає соціально сформовані ролі, поведінку, дії та властивості, які суспільство вважає притаманними жінкам і чоловікам». Це визначення також використовує Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок та інші органи ООН. Це значення також дотичне до визначення «гендерні стереотипи».

- Деякі критики визнають, що насильство стосовно жінок є проблемою, і бажать унеможливити опорування владі традиційних гендерних ролей та стереотипів через культурно-зумовлене твердження про те, що чоловіки та жінки мають відігравати різні ролі як у суспільному житті, так і в сім'ї. Цей підхід обмежує жінок стереотипною роллю матері, суть якої зводиться до народження дітей і турботи про них у домашніх умовах.

- Інші пішли ще далі, ствержуючи, що Стамбульську конвенцію не потрібно ратифікувати, оскільки це поставить під загрозу суспільство з традиційними сім'ями. Я хотів би зазначити всіх у відсутності такої небезпеки, тому що всі заходи, передбачені Стамбульською конвенцією, посилюють сімейні основи та зв'язки, тим самим запобігаючи основній причині руйнування сімей, тобто насильству, і долаючи її.

- Ще одне критичне зауваження щодо Конвенції стосується навчобо її «необорунтованої» уваги до жінок, тоді як і чоловіки також можуть бути жертвами насильства. Проте дані, зібрані в різних країнах-членах Ради Європи, зокрема в Україні, вказують на те, що в переважній більшості випадків домашнього насильства саме жінки є об'єктами насильства з боку чоловіків. Загалом, як показують численні дослідження, жінки та дівчата перебувають у

зоні підвищеного ризику гендерно-зумовленого насильства на відміну від чоловіків, а також те, що спрямоване проти жінок насильство залишається широко поширеним явищем. Варто також наголосити, що згідно зі Стамбульською конвенцією, як чоловіки, так і діти можуть також бути жертвами домашнього насильства, і це теж потрібно враховувати.

Стамбульська конвенція спрямована на викорінення насильства стосовно жінок та домашнього насильства, тим самим передбачаючи створення комплексної системи ефективної боротьби з такими явищами. Якщо кожен буде поважати основоположні права на життя, безпеку, свободу, гідність, фізичну та духовну недоторчаність, від усіх цих заходів отримають зиск як окремі жертви, так і сім'ї та суспільство в цілому.

Я був би вдячний за доведення суті мого листа до відома всіх депутатів Верховної Ради України, і я з нетерпінням очікую інформації про стан ратифікації документа».

59. У березні 2017 року у своїх Заключних зауваженнях до восьмої періодичної доповіді України Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок (CEDAW) зазначив, зокрема, таке:

«26. Комітет як і раніше стурбований збереженням в політичному дискурсі, ЗМІ та в суспільстві глибокою укоріненістю патріархальних поглядів і дискримінаційних стереотипів щодо ролі та обов'язків жінок та чоловіків в сім'ї, які увічнюють підлегло станище жінок в сім'ї і суспільстві, що, зокрема, відображається на виборі жінок в сфері освіти і професійної діяльності, відражається їх обмеженою участю в політичному і громадському житті, їх нерівну участю на ринку праці і нерівним становищем в сімейних відносинах. Комітет нагадує, що такі дискримінаційні стереотипи є також ключовими причинами насильства по відношенню до жінок, і висловлює стурбованість у зв'язку з тим, що до теперішнього часу держава-учасниця не вживала необхідних заходів для зміни або усунення дискримінаційних стереотипів і негативних традиційних підходів.

29. Пославаючись на свою загальну Рекомендацію №19 (1992) про насильство по відношенню до жінок, Комітет рекомендує держав-учасницю:

(а) ... прискорити ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок та насильством у сім'ї [Стамбульська конвенція];

(б) Прийняти всеосяжні заходи щодо запобігання та боротьби з насильством щодо жінок та дівчат і забезпечити, щоб винні притягувалися до відповідальності і несли належне покарання;...»

60. Згідно з дослідженням щодо насильства над жінками в Україні, проведеним під керівництвом ОБСЄ (2018 р.), більшість опитаних жінок стурбовані цією проблемою, зокрема 64% з них кажуть, що це поширене явище. Деякі ключові висновки та рекомендації Дослідження були такими:

«...Рівень насильства над жінками (VAW) дуже високий, однак жінки однаково неохоче повідомляють про нього або шукають допомоги.

В Україні більш ніж чверть жінок (26%) зазнала фізичного й/або сексуального насильства з боку нинішнього або попереднього партнера. Дві третини жінок (65%) пережили психологічне насильство з боку інтимного партнера, що значно перевищує відповідний середній показник ЄС (43%) і вище за показник будь-якої його країни. Проте лише 7% жінок, що постраждали від насильства з боку нинішнього партнера, і 12% жінок, постраждалих від насильства з боку попереднього партнера, повідомили про такі випадки в поліцію. Зважаючи на те, що 52% жінок, постраждалих від насильства з боку інтимного партнера, отримали фізичні наслідки від пережитого ними найсерйознішого інциденту насильства, то ймовірно, що про більш жорстокі форми насильства не завжди повідомляють.

Учасниці якісного дослідження вважали психологічне насильство нормальним явищем, також 26% жінок вважали домашнє насильство особистою справою. Експерти, з якими проводилося обговорення в рамках цього дослідження, зазначили, що існує колективна толерантність до насильства, а жінки, які брали участь у дослідженні, зауважили, що почуття сорому стає перешкодою, щоб повідомити про насильство. Щодо насильства з боку нинішнього партнера, то більше ніж чотири жінки з п'яти (81%), які вказали про пережитий випадок найсерйознішого інциденту, не зверталися до поліції або будь-якої іншої організації. Така сама ситуація і з жінками, які постраждали від насильства з боку попереднього партнера або іншої, ніж партнер, особи (67% і 52% відповідно).

61. Державна політика Міністерства внутрішніх справ Великої Британії та Інформаційна записка щодо України стосовно гендерно-зумовленого насильства (травень 2018 р.) мстила, зокрема, таку інформацію:

«4.2.3. ... Катерина Левченко, президент ГО «Ла Страда – Україна», представила статистичні дані, зібрані в результаті опитування працівників органів поліції та прокуратури, аналізу судових рішень у справах про насильство щодо жінок та домашнє насильство. 10% прокурорів, 11% суддів, 12% працівників поліції виправдовують деякі випадки насильства в сім'ї. 39% працівників системи кримінального судочинства вважали домашнє насильство особистою справою, а 60% звинувачують у сексуальному насильстві постраждалих.

Під час судового розгляду справ про домашнє насильство 77% прокурорів, 81% працівників поліції та 84% суддів вважали примирення [між] партнерами та збереження сім'ї ... пріоритетно важливим, при цьому насильство недооцінюють та розглядають як незначну суперечку.

Суди часто розглядають справи про насильство з формальної точки зору. Мониторинг 77 слухань показав, що середня тривалість засідань становить від 4 до 23 хвилин. Кривдники не відвідують слухання. Лише кожний 6-ий кривдник з'являється у суді. Часто це закінчується скасуванням слухань».

ПРАВО

1. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ

62. Заявниця скаржилася, що відмова національних судів видати наказ про виселення О. Л. піддала її та дітей постійному ризику знущання та насильства. Вона посилалася на статтю 8 Конвенції, яка в частині, що стосується цього питання, говорить:

«1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. ...»

А. Критерії прийнятності

63. Уряд не заперечував щодо прийнятності цієї скарги.

64. Суд зазначає, що ця скарга не є ані явно необґрунтованою, ані неприйнятною з будь-яких інших підстав, перелічених у статті 35 Конвенції. Тому вона має бути оголошена прийнятною.

В. Суть справи

1. Подання сторін

(а) Заявниця

(i) Інформація щодо гендерно-зумовленого насильства в Україні

65. Заявниця стверджувала, що проблема домашнього насильства дуже поширена в українському суспільстві, яке демонструє високу толерантність до цього явища.

66. Вона зауважила, що згідно з дослідженням 2014 року, проведеним аналітиками ГІК на запит Фонду ООН у галузі народонаселення (UNFPA), кожна п'ята українська жінка у віці від п'ятнадцяти до сорока дев'яти років (19%) зазнала фізичного насильства з того часу, як їй виповнилося п'ятнадцять років. Приблизно половина жертв фізичного насильства, а саме 9%, зазнавали фізичного насильства щонайменше один раз за останні дванадцять місяців, що передували дослідженню.

67. За даними прес-центру Національної поліції, у 2018 році українська поліція отримала від жінок 89,5 тис. скарг про домашнє насильство.

68. Згідно з Єдиним державним реєстром судових рішень у період між січнем і серпнем 2019 року було винесено ухвали у п'ятдесяті восьми кримінальних справах про домашнє насильство. У двадцяти трьох із цих справ суди затвердили угоду про примирення між постраждалими та обвинуваченими. У тридцяти п'яти справах, що залишилися, суди винесли рішення по суті, призначивши такі

покарання: ув'язнення (дві справи); умовне звільнення (п'ять справ); обмеження свободи або короточасне затримання (сім справ); громадські роботи (двадцять справ). На практиці в більшості справах кримінальну дозволу «відбувати покарання» вдома, де він мав можливість тісного контакту з постражданою, яка залишалася під загрозою подальшого насильства.

(ii) *Подання щодо особистої ситуації заявниці*

69. Заявниця стверджувала, що вона сама переживала спалахи люті О. Л. та скандали за його участю в стані алкогольного сп'яніння протягом багатьох років, перш ніж вирішити вимагати його виселення, і лише після того, як попередження її інші заходи, вжиті органами влади у відповідь на окремі випадки, не дали відчутних результатів. Вона зауважила, що в деяких випадках відкликала свої скарги на О. Л. під тиском; органи влади не хотіли розслідувати їх і переконували її, що в її власних інтересах помиритися з колишнім чоловіком та закрити справу.

70. Однак оскільки акти насильства продовжувалися, врсшті-решт заявниця була змушена подати заяву про виселення О. Л., алдже це був єдиний ефективний спосіб захисту безпеки та прав її та дітей. Заявниця стверджувала, що у її справі національні суди не досягли справедливого балансу між інтересами її та дітей з одного боку, та інтересами її колишнього чоловіка з іншого. Зокрема, суди застосували надмірно формальний підхід до визначення систематичності неправомірних дій О. Л., а також не врахували важливість попереджень та інших заходів, призначених владою для боротьби з його спалахами люті. Також вони не брали до уваги той факт, що О. Л. був співвласником іншого житла, а вона була жінкою-інвалідом та одинокою матір'ю, яка має одноосібне право на опіку над чотирма дітьми. Заявниця наголосила, що квартира, яка була предметом спору, фактично була надана муніципальними органами влади в першу чергу на благо дітей, і в її справі зростання дітей у безпечному та захищеному середовищі було першочерговим.

71. Далі заявниця зазначила, що вона влячна муніципальній владі за те, що вона та діти отримали можливість стати власниками згаданої вище квартири у 2019 році. Однак вона погодилася ділити право власності з О. Л. не з власної волі. Оскільки її заяву про виселення не було задоволено, і він залишався законним мешканцем квартири, згідно із законом, не було можливості отримати право власності на квартиру без його участі.

72. Заявниця також стверджувала, що їй було потрібно близько двох років, щоб аргументувати свою вимогу про виселення перед національними судами. Кінцеве відхилення цієї вимоги після таких великих зусиль з її боку породило в О. Л. відчуття повної безкарності

та піддало її та дітей ще більшому ризику повторних психологічних знущань і загроз фізичних нападів. У зв'язку з цим заявниця зазначила, що врсшті-решт вона була змушена подати проти нього нову кримінальну скаргу та ініціювати провадження щодо позбавлення його батьківських прав. Це провадження тривало на той час, коли вона подала свої зауваження.

(b) *Уряд*

73. Уряд стверджував, що стосовно заявниці не було порушено позитивне зобов'язання, передбачене статтею 8. Уряд вважав, що національна влада вжила всіх необхідних заходів, щоб захистити її та дітей від домашнього насильства.

74. Зокрема, поліція та соціальні служби оперативно відреагували на її скарги про спалахи люті О. Л., ініціювавши провадження, надавши попередження та запропонували консультативну допомогу. Уряд зауважив, що сама заявниця не скаржилася Суду на реакцію цих органів влади на її заяви про домашнє насильство, що, на його думку, означало її вигнання того, що ця реакція дійсно була ефективною. Ба більше, сама заявниця неодноразово просила звільнити О. Л. від відповідальності, відкликала свої скарги та відхилила пропозицію про психологічну допомогу, у такий спосіб перешкоджаючи компетентним органам здійснювати свої обмежувальні повноваження.

75. У будь-якому випадку, навіть припустивши, що попри зазначене вище, у держави також було позитивне зобов'язання застосувати цивільно-правовий засіб судового захисту, і це зобов'язання було належним чином виконано. Стаття 116 Житлового кодексу, на підставі якої заявниця подала вимогу про виселення О. Л., загалом була належним засобом правового захисту у її справі. Заявниця не перемогла в національному провадженні, оскільки вона не побудувала свою справу на фактах. Зокрема, вона не продемонструвала провини О. Л. у постійних та несправних, неправомірних діях такої тяжкості, що для неї було неможливо жити в одній квартирі з ним. Отже, вона не виконала умов, встановлених законом для запуску механізму виселення, і Апеляційний суд правильно збалансував інтерес заявниці у виселенні О. Л. та його зацікавленість у подальшому проживанні у своєму домі.

76. Уряд також зазначив, що після закінчення провадження про виселення заявниці, О. Л. та їхні діти подали спільний запит до місцевих органів влади про присвоєння права власності на квартиру, що була предметом спору. На думку уряду, співпраця заявниці та О. Л. у цьому питанні продемонструвала ще один доказ того, що їхнє спільне життя не було об'єктивно нестерпним.

2. *Оцінка Суду*

77. Суд перш за все зазначає, що, як зауважив Уряд, заявниця в цій справі не скаржилась на якість загального реагування національних органів влади на її скарги про домашнє насильство. Вона скаржилась лише на те, що національні суди відмовились видати наказ про виселення її колишнього чоловіка, стверджуючи, що ця відмова піддала її та її неповнолітніх дітей ризику подальшої небезпеки (зверте та порівняйте ситуацію зі справою «*Б. проти Республіки Молдова*» (В. the Republic of Moldova), № 61382/09, пункти 31 та 62, від 16 липня 2013 року). Таким чином, у цій справі від Суду не вимагали досліджувати якість застосованої законодавчої та адміністративної бази в цілому. Він, головним чином, зосереджуватиме увагу на реагуванні цивільних судів на вимоги заявниці про виселення заявника, хоч і на тлі послідовних скарг про домашнє насильство, існування якого не викликає сумніву.

78. Суд повторює, що проблема домашнього насильства, яке може мати різні форми, – від фізичного нападу до сексуального, економічного, емоційного насильства або словесної образи – виходить за межі обставин конкретної справи. Це загальна проблема, яка в тій чи іншій мірі непокоїть усіх держав-членів та не завжди лежить на поверхні, оскільки часто постає в контексті особистих стосунків або закритих систем (*рішення в справі Володіної*, згадане вище, п. 71). Хоча це явище може найчастіше зачіпати жінок, Суд визнає, що чоловіки також можуть бути жертвами домашнього насильства і, насправді, діти теж часто страждають, прямо чи опосередковано. Відповідно, Суд враховуватиме серйозність згаданої проблеми під час розгляду цієї справи (див. «*Отуз проти Туреччини*» (Oruz v. Turkey), № 33401/02, п. 132, ЄСПЛ, 2009 рік)

79. У різних справах, залежно від індивідуальних обставин цих справ, Суд попередньо розглядав проблему домашнього насильства відповідно до статей 2, 3, 8 та 14 Конвенції (див., зокрема, рішення в справі «*Талліс проти Італії*» (Tallis v. Italy), № 41237/14, п. 100, від 2 березня 2017 року). У всіх цих справах Суд встановив, що згідно з Конвенцією, органи державної влади мають позитивне зобов'язання розробити та застосувати належну нормативно-правову базу, що забезпечить ефективний захист від актів домашнього насильства (див., зокрема, рішення в справах «*Беваква та С. проти Болгарії*» (Bevacqua and S. v. Bulgaria), № 71127/01, п. 65, від 12 червня 2008 року; «*А. проти Хорватії*» (A. v. Croatia), №55164/08, п. 60, від 14 жовтня 2010 року; «*Хайдуова проти Словаччини*» (Hajduová v. Slovakia), №2660/03, п. 46, від 30 листопада 2010 року).

80. У зв'язку з цим Суд постановив, зокрема, що там, де особа достовірно стверджує про те, що вона зазнавала неодноразових актів домашнього насильства, якими б незначними поодинокі випадки не

були, національні органи влади повинні оцінити ситуацію у всіх аспектах, включно з ризиком повторення подібних інцидентів (див., *типатіс титандіс*, рішення в справі «*Ірина Смірнова проти України*», №1870/05, пп. 71 та 89, від 13 жовтня 2016 року). Серед іншого, ця оцінка повинна належним чином брати до уваги особливу вразливість жертв, які часто емоційно, фінансово чи іншим чином залежать від своїх кривдників, а також психологічний вплив можливого повторного знущання, злякування та насильства на їхнє повсякденне життя (див., *типатіс титандіс*, згадане вище рішення в справі «*Хайдуова*», п. 46, та «*Ірина Смірнова*», там само). Якщо встановлено, що на конкретну особу націлені систематичні дії, і за ними ймовірно йтимуть подальші випадки насильства, окрім реагування на конкретні випадки, органам влади може бути запропоновано вжити відповідних заходів загального характеру для боротьби з основною проблемою та запобігання жорстокому поводженню в майбутньому (див. рішення у справах «*Дордевіч проти Хорватії*» (Dordević v. Croatia) №41526/10, пп. 92–93 та 147–49, ЄСПЛ, 2012 р.; та *Ірина Смірновой*, цитоване вище, там само).

81. Заявниця у цій справі представила достовірні твердження про те, що протягом тривалого періоду часу вона зазнавала фізичного насильства, злякування та погроз з боку О. Л., її колишнього чоловіка, з яким вона досі живе у квартирі. Ці події вплинули на стабільність її фізичного та психологічного стану, і тому вони стосуються сфери приватного життя за змістом статті 8 Конвенції (порівняйте зі згаданим вище рішенням у справі «*Хайдуова*», п. 49; «*Єрмея проти Республіки Молдова*» (Ertemia v. The Republic of Moldova), № 3564/11, п. 73, від 28 травня 2013 року; та «*Б. проти Молдови*» (B. v. Moldova), цитовано вище, п. 71). Ці події схожим чином вплинули на її право на користування помешканням без насильства, яке також захищене статтею 8 (див., зокрема, рішення в справі «*Калуца проти Угорщини*» (Kaluza v. Hungary), № 57693/10, п. 59, від 24 квітня 2012 року).

82. Суд бере до уваги той факт, що органи влади, які добре знали ситуацію, неодноразово втручалися в окремі інциденти. Він також зазначає, що заявниця, яка вважала, що ці заходи не владнали ситуацію, подала цивільний позов відповідно до статті 116 Житлового кодексу, яка передбачає можливість виселення мешканців соціального житла за систематичні протиправні дії. Беручи до уваги конкретні факти цієї справи, формулювання статті 116 та пояснення Уряду, Суд вважає, що цей цивільний засіб захисту, як такий, міг компенсувати суєт скарги заявниці, хоча не факт, що, на відміну від обмежувального припису, він міг бути ефективним у терміновому порядку (зіставте та порівняйте з рішенням у справі *Ірина Смірновой*, згадане вище, пп. 95–99).

Апеляційний суд або Верховний суд провели комплексну оцінку цих елементів.

86. Зокрема, як впливає з ухвали Апеляційного суду, він визнає, що певні порушення дійсно були присутні, і навіть визнає за доцільне «попередити [О. Л.], щоб він змінив своє ставлення...» (див. пункт 39 вище). Однак хоча проти О. Л. було порушено кримінальне та адміністративне провадження у зв'язку з фізичним нападом на заявницю, і хоча поліцейські органи проводили з ним «профілактичні бесіди» та неодноразово виносили йому «попередження», приймаючи клопотання про виселення, суд встановив, що «систематичне порушення правил співжиття [О. Л.] не було продемонстровано» (див. параграф 39 вище; порівн. з рішенням у справі «*Б. проти Молодова*», цитованим вище, п. 74). За цих обставин Суд повторює, що там, де національні органи влади стикаються з достовірними твердженнями про домашнє насильство, вони повинні оцінити ситуацію в цілому, зокрема й ризик майбутнього насильства. Як впливає зі звітів соціальних працівників та поліції, О. Л. неодноразово ухилявся від спроб обговорити з ним ситуацію для пошуку відповідного рішення та запобігання ризику подальших спалахів люті (див. пункти 26 і 28 вище). Не видно, що Апеляційний суд взяв це до уваги та спробував проаналізувати потенційний ризик повторного насильства.

87. Він головним чином посилався на той факт, що О. Л. ніколи не отримував офіційного покарання. Не було здійснено аналізу основних причин цього, зокрема випадків, коли органи влади не відреагували на повідомленнями про інциденти (див. пункти 10, 11, 18 та 24 вище) або коли заявниця відкликала свої скарги щодо дій, які могли б становити серйозні правопорушення (див. пункти 18 та 32 вище). На цьому етапі Суд зауважує, що через специфіку домашнього насильства відкликання скарг жертвами є повторюваним явищем (див., зокрема, рішення у справах «*Олуз*», згадано вище, пп. 138–39; «*Володіна*», згадано вище, п. 99; та «*Б. проти Молодова*», цитовано вище, п. 54). Він вважає, що таке відкликання не повинне звільняти національні органи влади від обов'язку оцінювати тяжкість ситуації для пошуку відповідного рішення. Ба більше, автоматичне покладання на той факт, що ймовірні жертви відкликали свою скаргу, без комплексного аналізу ризиків, з якими вони продовжують жити, є несумісним з обов'язком держав враховувати вразливість жертв домашнього насильства, звільнившись від своїх позитивних зобов'язань у цій сфері згідно зі статтями 3 та 8 Конвенції.

88. Далі Суд зазначає, що, як впливає з матеріалів справи, О. Л. та заявниця отримали соціальну квартиру, що є предметом спору, у зв'язку з народженням їхніх дітей. Після розлучення лише заявниця отримала опіку над дітьми. О. Л., зі свого боку, неодноразово ухилявся від сплати аліментів на дітей, а шкільні та соціальні працівники

83. Суд також зазначає, що Рівненський міський суд, який розглядав скаргу заявниці в першій інстанції, насправді виніс рішення на її користь. Згодом, зазначене вище рішення було скасоване в апеляційному провадженні, головним чином на підставі того, що виселення О. Л. було б непропорційним втручанням у його право на повагу до життя (див. пункт 37 вище). Отже, головним завданням для Суду в цій справі є визначення того, чи досягнуто цим рішенням справедливий баланс між протилежними інтересами, про які йдеться (див., *mutatis mutandis*, рішення в справі «*Прайфер проти Австрії*» (Pfeifer v. Austria), №12556/03, п. 38, від 15 листопада 2007 року, та «*Б. проти Молодова*», згадане вище, п. 73). За таких обставин Суд нагадує, що саме національні суди повинні насамперед вирішувати проблеми тлумачення національного законодавства, і Суд не в змозі зайняти їхнє місце у цьому питанні (див. рішення в справах «*Сьодерман проти Швеції*» (Söderman v. Sweden) [ВП], №5786/08, п. 102, ЄСПЛ, 2013 р., та «*Беліан проти Румунії*» (Bălșan v. Romania), №49645/09, п. 67, від 23 травня 2017 року). Утім, поважаючи національні суди у виборі відповідних заходів, Суд зобов'язаний переглянути їхні висновки з погляду Конвенції (див., *mutatis mutandis*, рішення в справі «*Валюлієне проти Литви*» (Valiūliene v. Lithuania), №33234/07, п. 76, від 26 березня 2013 року).

84. Суд раніше вказував у своїй судовій практиці, що виселення є найбільш крайнім заходом втручанням у право людини на повагу до життя, гарантоване статтею 8 Конвенції (див., серед інших документів, рішення в справі «*Кривіцька та Кривіцький проти України*», №30856/03, п. 41, від 2 грудня 2010 року). Однак він також заявив, що втручання національних органів влади в особисті права, передбачені статтею 8, може бути необхідним для захисту здоров'я та прав інших (див., серед інших документів, *mutatis mutandis*, рішення в справах «*Олуз*», цитовано вище, п. 144; «*Єремія*», згадано вище, п. 52; та «*Володіна*», згадано вище, п. 86). Ба більше, у контексті статті 2 Суд зазначає, що у справах про домашнє насильство права кривдників не можуть переважати права жертв, зокрема, на фізичну та психологічну недоторканість (див., *mutatis mutandis*, рішення в справах «*Олуз*», цитовано вище, п. 147, та «*Талітс*», згадано вище, п. 123).

85. Беручи до уваги аргумент Уряду про те, що стаття 116 Житлового кодексу загалом є ефективним засобом захисту скарги заявниці, у цій справі, з погляду Конвенції, національні суди, зіткнувшись із твердженнями заявниці про те, що О. Л. періодично піддавався спалахам люті під час домашніх сварок, були зобов'язані в контексті провадження про виселення, ініційованого відповідно до зазначеного вище положення, оцінити достовірність її заяв та ризик майбутнього насильства у разі, якщо сторони продовжуватимуть жити під одним дахом. З матеріалів, що надійшли до Суду, не впливає, що

значали, що він був емоційно відсторонений від їх виховання. Повідомлялося, що діти, які неодноразово ставали свідками його сварок із заявницею, зазнавали серйозних страждань (див. пункти 26 та 29 вище). З ухвали Апеляційного суду не випливає, чи він розглядав вплив цих обставин на правомірність тривалої зацікавленості О. Л. у збереженні соціального помешкання та чи аналізував, як його жорстока поведінка стосовно заявниці впливала на законні інтереси дітей.

89. У свою чергу, Верховний суд відхилив апеляційну скаргу заявниці на рішення Апеляційного суду, схваливши його аналіз.

90. З огляду на ці чинники, детально описані вище, Суд вважає, що, відхиливши скаргу заявниці про виселення О. Л. відповідно до статті 116 Житлового кодексу, яка, як пояснив Уряд, загалом, є належним законодавчим рішенням для її справи, національні судові органи не здійснювали комплексний аналіз ситуації та ризику майбутнього психологічного й фізичного насильства, з яким стикалися заявниця та її діти. Суд також вважає, що провадження тривало понад два роки на трьох рівнях юрисдикції, протягом яких заявниця та її діти залишалися під загрозою подальшого насильства (порівн. з рішенням у справі «*Бевала та С.*», згадано вище, п. 76). Таким чином, не було досягнуто справедливому балансу між усіма протилежними особистими інтересами. Відповідь цивільних судів на позов заявниці про виселення її колишнього чоловіка не відповідала позитивному зобов'язанню держави забезпечити ефективний захист заявниці від домашнього насильства.

91. Отже, у цій справі було порушено статтю 8 Конвенції.

II. СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ СТАТЕЙ 6 ТА 13 КОНВЕНЦІЙ

92. Пославаючись на статті 6 та 13 Конвенції, заявниця також скаржилася на те, що рішення Апеляційного суду та Верховного суду в її справі не дали належної відповіді на її важливий аргумент щодо ймовірності ризику подальшого домашнього насильства стосовно неї та її дітей у разі, якщо їм доведеться продовжувати жити з О. Л., і що, зважаючи на те, як національні суди тлумачили та застосовували національне законодавство в її справі, вона не мала ефективного засобу правового захисту для своїх скарг за статтею 8 Конвенції.

93. Беручи до уваги факти справи, подання сторін та висновки, передбачені статтею 8 Конвенції, Суд вважає, що він розглянув основне правове питання, порушене у цій заяві, і що немає потреби виносити окреме рішення щодо прийнятності та суті вищезазначених скарг (для прикладу, див.: «*Центр правових ресурсів від імені Валентіна Кампану проти Румунії*»)(Centre for Legal

Resources on behalf of Valentin Câmpreanu v. Romania) [ВП], № 47848/08, п. 156, ЄСПЛ, 2014 р.).

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЙ

94. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або Протоколу до неї, і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію».

A. Школа

95. Заявниця вимагала 20 000 євро як відшкодування моральної шкоди. Вона стверджувала, що ця сума допоможе їй придбати окрему квартиру і, нарешті, жити окремо від О. Л.

96. Уряд зазначав, що ця вимога була надмірною та необґрунтованою.

97. Суд вважає, що заявниця, імовірно, відчувала біль та страждання через факти, що дають підставу встановити порушення статті 8 у цій справі. Ухвалюючи рішення на засадах справедливості, Суд присуджує заявниці 4500 євро компенсації за моральну шкоду та додаткову суму будь-якого податку, що може нараховуватись.

B. Судові й інші витрати

98. Заявниця також вимагала 2000 євро компенсації судового збору та 80 євро на адміністративні витрати, понесені її адвокатом, пані Н. Бухтою, у зв'язку з її представництвом у Суді. Вона просила переказати ці кошти безпосередньо на рахунок її представниці. На підтвердження цієї вимоги заявниця надала копію підписаного між нею та пані Н. Бухтою договору від 1 лютого 2019 року щодо представництва її інтересів у провадженні в Суді. Він передбачав, що після завершення провадження заявниця повинна сплатити пані Бухті 50 євро за кожну годину роботи та додаткову суму в розмірі 4% від суми за виконану роботу на адміністративні та поштові витрати; однак загальна сума не повинна перевищувати суми, призначеної Судом щодо судових та інших витрат. Заявниця також надала таблиць обліку робочого часу, заповнений пані Бухтою стосовно виконаної роботи, у якому зазначалося, що пані Бухта працювала над справою сорок годин.

99. Уряд запропонував Суду відхилити вимогу щодо судового збору, оскільки заявниця фактично не понесла зазначених вище витрат. Також він стверджував, що вимоги щодо компенсації адміністративних та поштових витрат не були підтверджені жодними

квитанціями про поштову оплату чи іншими відповідними документами.

100. На підставі усталеної практики Суду (для прикладу, див. рішення в справі «*Белусов проти України*», № 4494/07, пп. 115–17, від 7 листопада 2013 року), Суд вважає доцільним призначити заявниці, якій також було надано 850 євро правової допомоги, 1150 євро на оплату витрат за юридичні послуги, які будуть перераховані безпосередньо на рахунок її представниці, як зазначила заявниця.

С. Пеня

101. Суд вважає за належне постановити, що пеня має ґрунтуватися на граничній позичковій ставці Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

НА ЦИХ ПІДСТАВАХ СУД ОДНОСТАЙНО

1. *Озголошує* скаргу за статтею 8 прийнятною;
2. *Постановляє*, що у цій справі було порушення статті 8 Конвенції;
3. *Постановляє*, що немає потреби у розгляді скарги за статтями 6 та 13 Конвенції;
4. *Ухвалює*
  - (a) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявниці наведені нижче суми; ці суми мають бути конвертовані у валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
    - (i) 4500 євро (чотири тисячі п'ятсот євро), а також будь-який податок, який може стягуватися з цієї суми, як компенсацію моральної шкоди;
    - (ii) 1150 євро (одна тисяча сто п'ятдесят євро), а також будь-який податок, який може стягуватися із заявниці щодо судового збору, який потрібно переказати безпосередньо на рахунок представниці заявниці, пані Н. Бухти;
  - (b) що після спливу зазначених вище трьох місяців і до моменту виплати на ці суми має нараховуватися пеня, виходячи з розміру дійсної на цей період граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, плюс три відсотки;
5. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 3 вересня 2020 року відповідно до пунктів 2 та 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Віктор Соловейчик (Victor Soloveytschik) Сіюфра О'Лірі (Siofra O'Leary)
Заступник Секретаря Голова

